

วารสารช่วงฝน

The Journal of Thai Lanna Wisdom

ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567

ISSN 2539-6706 (Print) 298-1475 (Online)

ผู้จัดพิมพ์	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติรี มณีโกศล	รักษาราชการแทนอธิการบดี
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรพิมล วงศ์สุข	รองอธิการบดี
	อาจารย์ ดร.ธรรศ ศรีรัตนบัลล์	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
บรรณาธิการ	นางสาวปนัดดา โตคำนุช	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	นางสาววราภรณ์ โยธาราชฎร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
กองบรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สรัสวดี อ๋องสกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุรพล ดำริห์กุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ ดร.วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ นันทจันทุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
	รองศาสตราจารย์ ดร.สีปศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ ดร.พัชลินจ์ จินนุ่่ม	มหาวิทยาลัยทักษิณ
	รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ นันทจันทุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิดา แสงสิงแก้ว	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ เรณู วิชาศิลป์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ รังสรรค์ จันตะ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	รองศาสตราจารย์ วิชิต ชมทวีวิรุตม์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภา ศักยพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งรัตน์ ทองสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด บุญอารีย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารียา หุติงทะเล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนรรฆ จรรย์ยานนท์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศิริจันทร์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิโบล วิมลสิทธิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรไท ครูธเวโซ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุทุมพร หลอดโค	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ดร.สุรสิงห์ แสงโสด	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์สิริพร คีนมาเมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์กนิษฐ์ ดีหนอ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์นิชธิมา บุญเฉลียว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์	วารสารช่วงฝน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านสหสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีกลุ่มเป้าหมาย คือ คณาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ทั้งนี้ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับบทความจำนวน 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่ง ไม่ทราบชื่อกันและกัน (Double-blind review)
กำหนดการเผยแพร่	2 ฉบับ ต่อปี (ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน, ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – เดือนธันวาคม)
เว็บไซต์วารสาร	http://so06.tci_thaijo.org/index.php/khuangpaya
ข้อมูลติดต่อ	กองบรรณาธิการวารสารช่วงฝน สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300 E-mail: ilaccmru@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารช่วงฝน จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ และเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อค้นพบ ข้อคิดเห็นทางวิชาการและการวิจัยแก่นักวิชาการ นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

บทความในวารสารฉบับนี้มีทั้งหมด 5 บทความ ประกอบด้วย บทความแรกเป็นบทความเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีคนกับช้าง บ้านแม่ตะมาน ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ด้วย SWOT Analysis ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนต้องสนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อให้สูญหายไปกับกาลเวลาและจะต้องเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน

บทความที่สองเป็นการเสนอแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเทียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก เนื่องด้วยผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำกลุ่ม ดังที่ วัฒนา จันทนุพาน และคณะ นำเสนอในการศึกษาเรื่อง การศึกษาระดับศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

บทความที่สามเป็นการศึกษาการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาสู่อัตลักษณ์ของกาแฟชุมชนบ้านปางไฮ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล ด้วยการยกระดับรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์กาแฟของตำบลเทพเสด็จที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกาแฟชุมชนบ้านปางไฮ ที่มีกลิ่นหอม รสชาติดี และเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นธรรมชาติ

บทความที่สี่เป็นบทความที่ศึกษาประวัติความเป็นมาในการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งยังคงใช้เตาเผาแบบดั้งเดิมที่ก่อด้วยอิฐในการทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยอุณหภูมิปกติแทนการใช้เตาเผาอุณหภูมิสูง โดยมีแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านสันทราย ด้วยวิธีการส่งเสริมและถ่ายทอดภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาให้กับคนรุ่นใหม่

บทความสุดท้ายเป็นการศึกษาปัญหาและความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุต้องการสวัสดิการสังคมด้านร่างกาย ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่ต้องการให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี และการประกันสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ

วารสารช่วงพัฒนาฉบับนี้นำเสนอบทความที่น่าสนใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ของท้องถิ่นที่ยังคงได้รับการอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดโดยคนในชุมชน ตลอดจนการสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าให้กับองค์ความรู้ดังกล่าว ด้วยแนวคิดภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์พิจารณาบทความ รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้แต่ง พร้อมขอขอบคุณผู้เขียนที่นำเสนอผลงานที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์กับผู้อ่าน อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์ต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

ท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอเชิญผู้สนใจทุกท่านร่วมส่งบทความวิจัยหรือบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่องค์ความรู้ในการพัฒนาศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมต่อไป

นางสาวปนัดดา ไตคำนุช
บรรณาธิการ

สารบัญ

- การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีคนกับช้าง บ้านแม่ตะมาน ตำบลก๊อตช้าง อำเภอแม่แตง 1
จังหวัดเชียงใหม่
Community-based tourism development in the way of people and elephants at Ban Mae
Taman, Kuet Chang Sub district, Mae Taeng District, Chiang Mai Province
- จิระปรียา ดาราพันธ์ มณฑิรา ทิพไทแก้ว ปิยวรรณ โปธิป้อ วรรณญา ยองเพชร
ศิริรัตน์ ชัตติดา และ สุภัคพิมล จันทรผา
- แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้ง 15
เนื้อสีทอง บ้านสันป่าเทียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
Guidelines for Sustainable Development of Community Enterprises: Case Study of
Baansunpaheang Longan Processing CommunityEnterprise, MakhueaChae
Sub – District, Mueang Lampoon District, Lumphun Province.
- อังคณา เชียงตา พณิชา กิตติลังการั ภรณ์ชนก ปลอดโปร่ง กาญจนศิริ คำยอง
และ ณรงค์ศักดิ์ นະสุ
- การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาสู่อัตลักษณ์ของกาแฟ ชุมชนบ้านปางไฮ 30
ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
Elevating community products from local wisdom to the identity of coffee in
the Pang Hai village community, Thep Sadej sub-district, Doi Saket district,
Chiang Mai province.
- จินต์จุฑา ภูริปัญญาวรกุล ลลิตา โพรทาวงค์ กัญญาณัฐ สอนใจ นวียา สุนาร์ตน
และ ประกายดาว วัฒนโณ

- พลวัตวัฒนธรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม โดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ 41
Cultural dynamics of preserving traditional pottery wisdom through the participation
of local communities. Ban San Sai Community, Sri Dong Yen Subdistrict, Chai Prakan
District, Chiang Mai Province
- ณภัทสรณ์ พรหมเทพ จิรภัทร เวียงอิน วัศพล ลุงปัน ปรัชญา ตาจุมปา
เจษฎาภรณ์ สายทอง และ นครินทร์ บุตรภูนา
- ปัญหาและความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านเมืองกลาง 53
ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
Problems and Welfare Needs of the Elderly: Ban Mueang Klang area, Ban Luang
Subdistrict, Chom Thong District, Chiang Mai Province.
- จารุภัทร จันทรฟู พิชดา ภูพานนท์ แพรวรุ่ง กาละวิน ธิมาภรณ์ กรวิภาคำสุข
และ ธัญญญา งามหน้า
- รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ 67
การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีคนกับช้าง
บ้านแม่ตะมาน ตำบลกี้ดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
Community-based tourism development in the way of
people and elephants at Ban Mae Taman, Kuet Chang
Sub district, Mae Taeng District, Chiang Mai Province

จิระปรียา ดาราพันธ์ มณฑิรา ทิพไทแก้ว ปิยวรรณ โปธิป้อ วรรณญา ยองเพชร
ศิริรัตน์ ขัตติดา และ สุภคพิมล จันทรผา

Jirapreeya Darapan, Montira Thipthaikaew, Piyawan Pothipor,
Waranya Yongphet, Sirirat Khatthida and Supakpimol janpa

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 24 กันยายน 2567

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างของชุมชนบ้านแม่ตะมาน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านแม่ตะมาน จำนวน 10 คน และวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า บริบทชุมชนด้านการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างของชุมชน เกิดจากการพาถูกค้าไปเที่ยวยังปางช้างต่าง ๆ และปางช้างยังไม่มีมาตรฐานใด ๆ นักท่องเที่ยวจึงมีความกังวลสูง ดังนั้นจึงคิดสร้างปางช้างที่ได้มาตรฐานสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวได้ ศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยนำมาวิเคราะห์ SWOT ดังนี้ จุดแข็ง คือ ภายในชุมชนสภาพแวดล้อมมีความหลากหลายที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว จุดอ่อน คือ การสื่อสารของพนักงาน โอกาส คือ การร่วมมือกับนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัย อุปสรรค คือ สถานการณ์โรคระบาด เศรษฐกิจ และระยะทางที่ค่อนข้างห่างไกลจากตัวเมือง โดยมีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ชุมชนต้องสนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อไม่ให้จางหายไป และต้องเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเอง

คำสำคัญ: บริบทชุมชน วิถีชีวิต ปางช้าง

ABSTRACT

This research aims to study and develop tourism based on the coexistence of people and elephants in the Mae Ta Man community. The researcher reviewed relevant theories and studies to build knowledge and understanding, employing a qualitative research approach. Data were collected through in-depth interviews with a sample group of 10 community members and analyzed descriptively.

The findings revealed that the tourism context in the community, centered on the coexistence of people and elephants, primarily involves guiding customers to various elephant camps. However, these camps currently lack established standards, causing significant concerns among tourists. Consequently, the community envisions creating standardized elephant camps to build tourists' confidence. The study also assessed the community's potential for developing community-based tourism using a SWOT analysis. Strengths include a diverse environment within the community conducive to tourism. Weaknesses involve communication challenges among staff. Opportunities arise from collaboration with students from various institutions in conducting research. Threats include the impacts of the pandemic, economic challenges, and the remote location of the community. The proposed development strategy emphasizes the community's role in supporting and promoting its culture to ensure its preservation. Furthermore, efforts should focus on enhancing the community's capacity for sustainable tourism development.

KEYWORDS: Community Context, Lifestyle, Elephant Camps

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือ โควิด-19 ซึ่งเริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทยและการท่องเที่ยวโลกอย่างมากทำให้การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศหยุดชะงัก รวมถึงส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยจากข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) พบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยสะสมระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2563 มีจำนวน 6.7 ล้านคน ลดลงจากช่วงเดียวกันของปี 2562 ซึ่งอยู่ที่ประมาณ 39.9 ล้านคน หรือหดตัวประมาณร้อยละ 83.2 นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังส่งผลให้รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงเป็นอย่างมาก ในช่วงเดือนมกราคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2563 รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติอยู่ที่ 332,013 ล้านบาท ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันของปี พ.ศ. 2562 ซึ่งอยู่ที่ 1,911,808 ล้านบาท (กรกรณ์ ชีวะตระกูลพงษ์, 2563) ท่ามกลางสถานการณ์การระบาดไปทั่วโลกของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด-19 ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อทุกมิติของชีวิตมนุษย์ อีกปัญหาที่หลายคนกังวลนอกเหนือจากผลกระทบทางสุขภาพ คือ สถานการณ์เศรษฐกิจที่เริ่มตกต่ำลง และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ได้ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อการท่องเที่ยวของโลกและประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวหยุดชะงักส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวในประเทศไทยลดลง (TDRI, 2564)

“ช่าง” สัตว์ประจำชาติไทยเป็นอีกกลุ่มที่ประสบปัญหาหลายด้านจากวิกฤตโควิด-19 และรอการช่วยเหลือจากภาครัฐเช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ ทว่าช่างในฐานะสัตว์ที่สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวไม่ใช่เครื่องจักรที่จ่ายเงินเยียวแล้วฟื้นคืนกลับมาได้ แต่ช่างเป็นทรัพยากรของชาติที่ต้องรักษาเพื่อให้มีชีวิตรอด เสี่ยงจากความช่างและคนเลี้ยงช่างหลายแห่งเห็นตรงกันว่า การเลี้ยงช่างในทุกวันนี้เหมือนเลี้ยงไปวัน ๆ ไร้การช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างตรงจุด ส่วนหนึ่งเพราะช่างไม่ใช่สัตว์เศรษฐกิจที่ทำรายได้เหมือนหมู ไก่ หรือพืชผลอื่น ๆ ดังนั้น เมื่อไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องช่างจึงทำให้ภาคเอกชนไม่สามารถขอความช่วยเหลือได้และไม่มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่ช่างเป็นหนึ่งในทรัพยากรธรรมชาติสำคัญของประเทศไทยที่ต้องคงรักษาไว้และสามารถหารายได้จากการเยี่ยมชมช่าง (สมาคมสหพันธ์ช่างไทย, 2565)

จากสถานการณ์ปกติจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยลดลงถึงร้อยละ 44 และจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะมาเข้าชมปางช้างทั่วประเทศก็ลดลงตามไปด้วย อันเนื่องจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด-19 ทำให้ช่างกว่า 100 เชือกไม่มีงานทำ และมีความเป็นอยู่ในอนาคตที่ไม่แน่นอนเพราะไม่มีเงินที่จะใช้จ่ายในการเลี้ยง ทำให้ช่างที่ป่วยต้องเสียชีวิตลง แต่หากมีหน่วยงานที่เร่งแก้ไขหรือให้ความช่วยเหลือก็จะสามารถมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงช่าง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้และสร้างรายได้ให้กับชุมชน (สมาคมสหพันธ์ช่างไทย, 2565)

การพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่กับช่างสำหรับช่วงสถานการณ์ของท่องเที่ยวช่วงไทยก่อนที่จะเกิดสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด-19 ระบาด เริ่มมีบริษัทท่องเที่ยวหลายแห่งได้หยุดขายทัวร์เกี่ยวกับการนั่งบนหลังช้างและชมการแสดงช้าง ส่วนปางช้างที่เลี้ยงช้างรูปแบบเดิมเริ่มมีการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น แต่เมื่อทั่วโลกเกิดวิกฤตโรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด-19 ต่อเนื่อง ส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวชะงักงัน และทำให้ปางช้างบางแห่งต้องปิดตัวลง อย่างไรก็ตามพื้นที่ถือเป็นโอกาสที่จะได้พัฒนาสถานที่และคุณภาพของปางช้างให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับช้าง จึงเป็นการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการแก้ไขปัญหามาตรฐานของช้าง เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ประกอบการปรับตัวเพื่อรองรับแนวโน้มการท่องเที่ยวของโลกหลังวิกฤติโควิด-19 คลี่คลายโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากยุโรปและอเมริกา ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสวัสดิภาพสัตว์อย่างมาก หากไม่ปรับเปลี่ยนอาจมีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวจะปฏิเสธการท่องเที่ยวช้างรูปแบบเดิม (ปัญญาดา นาดี และณัฐพร เชียรรัมย์, 2565)

กิจกรรมที่พัฒนาภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวช้างในประเทศไทย ทางหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ปางช้าง และประชาชน ได้ดำเนินการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีช้างเกี่ยวข้องมาดำเนินการพัฒนาระดับกิจกรรม เพื่อพัฒนาภาพลักษณ์ของช้างในประเทศไทยให้เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและเป็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยให้ความสำคัญกับสวัสดิภาพสัตว์มากขึ้น กิจกรรมที่ได้รับการพัฒนาแล้วในประเทศไทย ได้แก่ กิจกรรมปางช้างที่เป็นมิตรต่อช้าง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้ช้างได้ใช้ชีวิตอิสระ มีโอกาสแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ ไม่มีการโซวช้างหรือกิจกรรมที่บังคับให้ช้างต้องปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว พัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานปางช้างเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น ผลของการจัดโครงการ/กิจกรรมช้างทุกเชิงก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง คือ ช้างมีสุขภาพดี อ้วนท้วนสมบูรณ์ เนื่องจากได้เดินหากินในป่า อารมณ์ดี ไม่หงุดหงิดง่าย ซึ่งเป็นผลดีกับความทุกข์ที่ไม่ต้องคอยควบคุมช้างตลอดเวลา และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชาวยุโรปให้ความสนใจและพร้อมสนับสนุนอย่างมาก (ปัญญาดา นาดี และณัฐพร เชียรรัมย์, 2565)

“ปางช้าง” เป็นอีกจุดหมายหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอันดับแรก ๆ นับเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ของเชียงใหม่ แต่นักท่องเที่ยวมีความสนใจแตกต่างกัน ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวชาวไทยและจีนสนใจการแสดงของช้างหรือที่เรียกว่า “ช้างโซว” ตามปางช้างขนาดใหญ่ที่มีการแสดงของช้างในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงความสนุกสนานกับการนั่งบนหลังช้างเพื่อท่องเที่ยวในระยะทางสั้น ๆ แต่ยังมีนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับช้างในอีกรูปแบบหนึ่งที่คนส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคย คือ การเที่ยวปางช้างในรูปแบบของการเลี้ยงช้างและเรียนรู้ประสบการณ์ความทุกข์ ซึ่งตลาดส่วนใหญ่ของปางช้างแบบนี้จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ต้องการสัมผัสอย่างใกล้ชิดกับช้างมากกว่าดูการแสดงช้าง นายเสถียร ใจคำ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้าง กล่าวว่า ชาวบ้านดั้งเดิมเคยทำงานอยู่ในปางช้างใหญ่มาก่อนเช่นเดียวกับชาวบ้านละแวกนี้ที่ส่วนมากต่างทำงานในปางช้างหรือรีสอร์ท โดยอยู่ในวงจรของธุรกิจการท่องเที่ยวมาโดยตลอด ต่อมาในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติบางส่วนที่ต้องการสัมผัสใกล้ชิดกับช้าง ต้องการป้อนอาหารช้าง และทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกับช้าง เช่น อาบน้ำให้ช้าง

เล่นโคลน นวดให้ช้าง เดินป่าร่วมกับช้าง และสัมผัสกับธรรมชาติในป่า จึงได้ริเริ่มทำปางช้างเล็ก ๆ โดยเริ่มจากช้างไม่กี่เชือก แล้ววางโปรแกรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ซึ่งต่อมามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีกิจการปางช้างขนาดเล็กในรูปแบบที่คล้ายกันเกิดขึ้นตามมา โดยแต่ละที่มีเอกลักษณ์ที่ต่างกันไปแต่มีความคล้ายของกิจกรรมที่เน้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนกับช้าง สำหรับบ้านช้างไทย (Thai Elephant Home) เปิดให้บริการมากกว่า 10 ปี ปัจจุบันมีช้างจำนวน 14 เชือก และมีช้างเด็กที่ยังไม่ได้ทำงานอีกจำนวน 5 เชือก ซึ่งจัดให้อยู่อีกที่พร้อมกับช้างใหญ่และมีผู้ดูแล ถือเป็นเนอร์สเซอร์อุนบาลช้าง เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะเติบโตต่อไป นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทั้ง 2 แห่ง กิจกรรมนี้จะเริ่มจากการให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับช้าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของวิถีชีวิต อาหารการกิน การเข้าใกล้และการปฏิบัติต่อช้าง มีการบรรยายจากทีมงานมืออาชีพ จากนั้นจะเป็นกิจกรรมการให้อาหารช้าง ต่อด้วยการเดินป่ากับช้าง และขึ้นนั่งบนคอช้างร่วมกับความในบางช่วงที่ต้องข้ามน้ำแม่แตง (MGR Online, 2561)

บ้านแม่ตะมานมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตของชาวบ้านร่วมกับช้างและธรรมชาติ ปัจจุบันบ้านแม่ตะมานยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาหมู่บ้านและคนในชุมชนให้มีความรู้และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเห็นวิถีของคนกับช้างที่อาศัยอยู่ร่วมกัน จึงทำให้ชุมชนบ้านแม่ตะมานเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวต่างถิ่นและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวปางช้าง แต่สถานการณ์โควิด-19 ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนซบเซา รูปแบบการท่องเที่ยวคนกับช้างในพื้นที่แม่ตะมาน ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การชมการแสดงโชว์ของช้าง การนั่งช้างข้ามแม่น้ำเลาะริมภูเขา และสุดท้ายเป็นการล่องแพชมลำน้ำแม่แตง ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะใช้เวลาไม่นาน หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมซึ่งช้างหรือนั่งช้างแล้วจะต่อด้วยการให้อาหารช้าง และกิจกรรมล่องแพไม้ไผ่ โดยจะล่องตามลำน้ำแม่แตงในระยะทางความยาวประมาณ 4 กิโลเมตร (Paitiawmalao, 2019)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในบ้านแม่ตะมาน ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตคนกับช้างในชุมชนเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีชีวิตคนกับช้าง เพื่อศึกษาบริบทความพร้อมของการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างของชุมชนบ้านแม่ตะมาน ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างหมู่บ้านแม่ตะมาน ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนด้านการท่องเที่ยวในวิถีคนกับช้างของชุมชนบ้านแม่ตะมาน
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีคนกับช้าง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างชุมชนบ้านแม่ตะมาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่ตะมาน ตำบลกีดช้าง อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน กลุ่มชาวบ้านในปางช้างและผู้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตกับช้าง จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) บริบทชุมชนด้านการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างของชุมชนบ้านแม่ตะมาน 2) ศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีคนกับช้าง และ 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างของชุมชนบ้านแม่ตะมาน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน โดยขออนุญาตบันทึกภาพ เทปเสียง และจดบันทึก จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) โดยนำข้อมูลจากการรวบรวมกลุ่มตัวอย่างตามข้อเท็จจริงมาวิเคราะห์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีชีวิตคนกับช้าง และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของการวิเคราะห์ตีความ

ผลการวิจัย

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีชีวิตคนกับช้างบ้านแม่แตง ตำบลกีดช้าง อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนด้านการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างของชุมชนบ้านแม่ตะมาน เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีชีวิตคนกับช้าง และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างชุมชนแม่ตะมาน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1) บริบทชุมชนด้านการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างของชุมชนบ้านแม่ตะมาน พบว่า หมู่บ้านแม่ตะมานแต่เดิมเป็นชุมชนเล็ก ๆ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เดิมการคมนาคมยังไม่สะดวก แต่เมื่อเกิดปางช้างขึ้นจึงทำให้หมู่บ้านแม่ตะมานเริ่มมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ชาวบ้านเริ่มมีรายได้เข้ามาในชุมชนและคนในชุมชนบางส่วนปลูกอ้อยและกล้วยขายให้กับปางช้าง หมู่บ้านแม่ตะมาน อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลกีดช้าง อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ มีประเพณีและความเชื่อที่หลากหลาย เช่น การเลี้ยงผีปู่ย่า เป็นต้น

คุณวาสนา ทองสุข เจ้าของปางช้างแม่แตง ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของปางช้างแม่แตงว่า เดิมครอบครัวได้เปิดบริษัททำเที่ยวในเชียงใหม่ โดยพาลูกค้าไปเที่ยวยังปางช้างต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความกังวลสูงและเกิดอุบัติเหตุบ่อย ๆ ดังนั้น จึงได้คิดสร้างปางช้างที่ได้มาตรฐานสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยว โดยปางช้างแม่แตง จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2536 เริ่มจากพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ และมีช้างเพียงไม่กี่เชือกให้บริการนั่งช้างชมธรรมชาติ พร้อมเปิดร้านอาหารเล็ก ๆ ปัจจุบันมีเนื้อที่กว่า 200 ไร่ มีจำนวนช้างเพิ่มมากขึ้นประมาณ 50 เชือก โดยปางช้างมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การดูโชว์ การล่องแพ การขึ้นเกวียน จุดให้บริการข้อมูล และให้ความช่วยเหลือในปางช้าง มีที่จอดรถ และมีร้านอาหารให้บริการ

ภาพที่ 1 การแสดงโชว์ของช้าง

ภาพที่ 2 การนั่งบนหลังช้างเที่ยวชมธรรมชาติ

ภาพที่ 3 การล่องแพไปตามลำธาร

ภาพที่ 4 การให้อาหารช้าง

2) ศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีชีวิตคนกับช้าง จากการศึกษาพบว่า จุดแข็ง คือ ภายในชุมชนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรม และความหลากหลายของกลุ่มคนในพื้นที่ จุดอ่อน คือ ข้อจำกัดด้านภาษาในการสื่อสารของพนักงาน ปัญหาด้านการจัดการขยะ และการขาดประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์ โอกาส คือ การสนับสนุนค่าใช้จ่าย เช่น การซื้ออาหารและการรักษาช้างจากบริษัทต่าง ๆ และการร่วมกันกับนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัย และอุปสรรค คือ สถานการณ์โควิด-19 และสภาพเศรษฐกิจตกต่ำทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลง และสภาพภูมิอากาศส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลง เช่น การเผาป่า รวมถึงระยะทางที่ค่อนข้างห่างไกลจากตัวเมือง เป็นต้น

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีชีวิตคนกับช้าง ด้วย SWOT Analysis

	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
สภาพแวดล้อมภายใน	1) ปางช้างและชุมชนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว 3) ความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรม 4) ความหลากหลายของกลุ่มคนในพื้นที่	1) ข้อจำกัดด้านภาษาในการสื่อสารภาษาของพนักงาน 2) ปัญหาด้านการจัดการขยะ 3) การขาดประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์
	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
สภาพแวดล้อมภายนอก	1) การสนับสนุนค่าใช้จ่าย เช่น การซื้ออาหารและรักษาช้างจากบริษัทต่าง ๆ เป็นต้น 2) การร่วมกันกับนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัย	1) สถานการณ์โควิด-19 และสภาพเศรษฐกิจตกต่ำทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลง 2) สภาพภูมิอากาศส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลง เช่น ปัญหาหมอกควัน, PM 2.5 เป็นต้น 3) ระยะทางที่ค่อนข้างห่างไกลจากตัวเมือง

3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างหมู่บ้านแม่ตะมาน ชุมชนต้องสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อไม่ให้จางหายไปกับกาลเวลา ต้องเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเอง เช่น การแยกขยะ การรีไซเคิลขยะ เพื่อเป็นการจัดการขยะอย่างถูกต้องและส่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้คนในชุมชนเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เฝ้าระวังไฟป่า รวมถึงการบริหารจัดการในชุมชน เช่น ร้านค้าที่จำหน่ายสิ่งของให้ผู้คน ถนนที่ใช้สัญจรในหมู่บ้าน การจัดการปรับปรุงและซ่อมแซมบริเวณที่ชำรุด

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างหมู่บ้านแม่ตะมาน ด้วย TOWS Matrix

สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก	Strength S1 ปางช้างและชุมชนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน S2 ภายในชุมชนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว S3 ความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรม S4 ความหลากหลายของกลุ่มคนในพื้นที่	Weakness W1 ข้อจำกัดในการสื่อสารภาษาของพนักงาน W2 ปัญหาด้านการจัดการขยะ W3 ยังขาดประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์
	SO Strategy S3O2 ศึกษาวิจัยและพัฒนาความหลากหลายทางประเพณีและวัฒนธรรม S4O1 สนับสนุนการสร้างที่อยู่อาศัยให้กลุ่มชาติพันธุ์ S4O2 ศึกษาวิจัยและพัฒนาความหลากหลายของกลุ่มคนในพื้นที่	WO Strategy W2O1 จัดระเบียบจุดทิ้งขยะและนำไปรีไซเคิล W3O1 พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ
Opportunities O1 การสนับสนุนค่าใช้จ่าย เช่น การซื้ออาหารและรักษาช้างจากบริษัทต่างๆ O2 การร่วมกันกับนักศึกษาจากสถาบันต่างๆในการศึกษาวิจัย	ST Strategy S1T1 มีมาตรการส่งเสริมให้สวมหน้ากากอนามัย S1T2 ส่งเสริมการเฝ้าระวังและตรวจตาการเผาป่าในพื้นที่ป่าชุมชน	WT Strategy W3T3 มีจุดให้บริการภายในตัวเมือง
Threats T1 สถานการณ์โรคระบาดและเศรษฐกิจทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลง T2 สภาพภูมิอากาศส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลง T3 ระยะทางที่ค่อนข้างห่างไกลจากตัวเมือง		

ภาพที่ 5 ภาพบรรยากาศการนั่งเกวียน

ภาพที่ 6 จุดให้บริการการให้อาหารช้าง

อภิปรายผล

1) บริบทชุมชนด้านการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับข้างของชุมชนบ้านแม่ตะมาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ เป็นคนที่เติบโตและอาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชน และคนในชุมชนที่เริ่มมีความเป็นอยู่ในชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากลักษณะพื้นที่เดิมไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและไม่มีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แต่หลังจากที่ก่อตั้งปางช้างขึ้นจนกลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาลำเนา การเดินทางที่มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน มีธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ดีและอุดมสมบูรณ์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าท่องเที่ยวภายในชุมชนได้ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวของ นิศา ชัชกุล (2550) กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวว่า การสร้างหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ดึงดูดใจให้สามารถกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้นั้น จะต้องคำนึงถึงจุดสำคัญในด้านของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งในด้านกายภาพหรือภูมิภาค ตำแหน่งที่ตั้ง หรือชื่อเสียงของสถานที่กระจายออกไปสู่โลกภายนอก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ ชัยพิบูลย์ (2551) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนนครชุมมีองค์ประกอบที่เหมาะสมสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ เช่น สิ่งโดดเด่นในชุมชน ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก มีป้ายบอกทางไปยังสถานที่และจุดสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้สัญจรเข้าใจง่ายและสะดวกในการเดินทาง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจตนา พัฒนจันทร์ (2562) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนวัดตาล ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง พบว่า สิ่งดึงดูดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่ดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยได้รับการรับรองจากภาครัฐ รวมไปถึงการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรอิสระ โดยอาศัยแนวทางการพัฒนา 5 ด้านจากเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ประกอบไปด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2) ศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในวิถีชีวิตคนกับข้าง จุดแข็ง คือ ภายในชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว มีความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มคนในพื้นที่ โดยคนในชุมชนสามารถเรียนรู้ภาษาและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้หลายภาษา ซึ่งถือเป็นการพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมความสามารถให้กับบุคลากรทางการท่องเที่ยวในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของ Karl Albrecht (2533, อ้างถึงใน ราณี อมรินทร์รัตน์, 2540) ที่กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นการดำเนินการส่งเสริมให้บุคลากรในอุตสาหกรรม

ท่องเที่ยวมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติที่ดีในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภกร รงค์นพรัตน์ (2551) ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่เหมาะสมและเป็นไปได้สำหรับประเทศไทยต้องมีการพัฒนาองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ 1) การจัดการด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐาน 2) การจัดการด้านการตลาด การบริการ การประชาสัมพันธ์และโฆษณา 3) การจัดการด้านการให้การศึกษาและพัฒนาบุคลากร และ 4) การจัดการด้านการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งต้องดำเนินงานหรือปฏิบัติองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษบา สิทธิการ วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์ และ อีสริ แพทย์เจริญ (2559) ศึกษาเรื่องศักยภาพ/ความพร้อมของระบบการท่องเที่ยวข้ามพรมแดนในเส้นทาง R3A และ R3B เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน พบว่า ทรัพยากรบุคคลจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับช้างหมู่บ้านแม่ตะมาน ปางช้างแม่แตง ช่วยสนับสนุนผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านทำให้เกิดสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับชุมชน รวมถึงคนในชุมชนที่ได้ทำงานภายในปางช้างแม่แตง ทำให้คนในชุมชนได้ประโยชน์จากปางช้าง และปางช้างได้ประโยชน์จากคนในชุมชนเช่นกัน นอกจากนี้ ชุมชนยังได้ผลประโยชน์จากปางช้างที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังที่ ธง คำเกิด อุทุมพร เรืองฤทธิ์ เพียงฤทัย เสี่ยมศิลป์ จิตราภรณ์ เถรวัตร และชิตชนก มากจันทร์ (2564) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งที่มีลักษณะเป็นชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้จะมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันยังช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และยังเป็นการท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่มีการจัดการการท่องเที่ยวอยู่แล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของอรรวรรณ เกิดจันทร์ (2557) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนคลองโคโคน จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลนคลองโคโคน พบว่า ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับดี โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และการชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น ประกอบกับได้มีการกำหนดแผนงานจัดกิจกรรมที่ช่วยให้คนในชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคโคนนั้นต้องการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนผู้ประกอบการโฮมสเตย์และรีสอร์ทต้องการโครงการเกี่ยวกับการรณรงค์การปลูกป่าชายเลนให้มีอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมอร หนูทับ (2553) ที่ศึกษาเรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามแนวคิดวิสัยทัศน์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคมยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาชุมชนแบบอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. ผลจากการศึกษาลักษณะของบริบทชุมชนด้านการท่องเที่ยวในวิถีชีวิตคนกับข้างของชุมชนบ้านแม่ตะมานโดยภาพรวม พบว่า ปางข้างช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนบางส่วน แต่ส่วนใหญ่จะรับคนภายนอกชุมชนเข้ามาทำงานมากขึ้น จึงทำให้ปัจจุบันจึงมีคนภายนอกเข้ามาทำงานในชุมชนมากขึ้น จึงเห็นควรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลได้มีการตรวจสอบคนที่เข้ามาในชุมชนให้มากขึ้น

2. ปางข้างควรให้ความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ และการพัฒนาบุคลากรภายในองค์ให้มีความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานบริบทของชุมชนในทุกมิติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อต่องานวิจัย

2. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับข้างมีความเสี่ยงในการเก็บข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงควรเก็บข้อมูลด้วยความระมัดระวัง และควรมีผู้เชี่ยวชาญดูแลอย่างใกล้ชิด

เอกสารอ้างอิง

กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์. (2563). *โควิด-19 กระทบห่วงโซ่เศรษฐกิจโลก*. สืบค้นจาก <https://www.chula.ac.th>

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *สถิตินักท่องเที่ยว*. สืบค้นจาก www.mots.go.th

เจตนา พัฒนจันทร์. (2562). *การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนวัดตาล ตำบลบางเสด็จ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอ่างทอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จง คำเกิด, อุทุมพร เรืองฤทธิ์, เพียงฤทัย เสียมศิลป์, จิตราภรณ์ เถรวัตร และ ชิตชนก มากจันทร์. (2564). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

นิตา ชัชกุล. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บุษบา สิทธิการ วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์ และ อีสรี แพทย์เจริญ. (2559). *โครงการย่อยที่ 1 การศึกษาศักยภาพ/ความพร้อมของระบบการท่องเที่ยวข้ามพรมแดนในเส้นทาง R3A และ R3B เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน*. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ปัญญาดา นาคี และ ณิชฐพร เชียรรัมย์. (2565). *การพัฒนาภาพลักษณ์ทัวร์ช้างไทยเพื่อความบันเทิงในการท่องเที่ยว*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย.
- ภกร รงค์นพรัตน์. (2551). *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ราณี อมรินทร์รัตน์. (2551). *การพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สมาคมสหพันธ์ช้างไทย. (2565). *วิกฤติช้างไทย*. สืบค้นจาก <https://www.thaielephantalliance.org/>
- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2551). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอมือเมือง จังหวัดกำแพงเพชร*. (รายงานวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- อรรธรณ เกิดจันทร์ (2557). *การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนคลองโคก จังหวัดสมุทรสงคราม*. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เอมอร หนูทับ (2553). *การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดนครศรีธรรมราช*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- MGR ONLINE. (2561). *ฝรั่งชอบมากล่องปางช้างที่ “แม่ตะมานเชียงใหม่” วันนี้ไม่ได้มีแค่ “ช้างโชว์” นักท่องเที่ยวแห่พาช้างเข้โคลนคึกคัก*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/local/detail/961000016579>
- TDRI. (2564). *วิเคราะห์ผลกระทบของโควิด – 19 ต่อธุรกิจท่องเที่ยว*. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th /2021/02/covid-112/>
- Paitiawmalao. (2563). *ขี่ช้าง ล่องแพ กับ ปางช้างแม่ตะมาน อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้นจาก https://travel.trueid.netdetail/bmnKL6bdZvr?fbclid=IwAR16fBRHg7wVt2bPN39v2Q7aGJTWdXDJI2cChzzRvjxPgRxLrK_jj55NqE

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน:
กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง
ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

Guidelines for Sustainable Development of Community Enterprises:
Case Study of Baansunpaheang Longan Processing
Community Enterprise, MakhueaChae Sub – District,
Mueang Lampoon District, Lumphun Province.

อังคณา เชียงตา พณิชชา กิติลังการ ภรณ์ชนก ปลอดโปร่ง
กาญจนศิริ คำยอง⁴ และ ณรงค์ศักดิ์ นະสุ⁵
Angkhana Chiangta, Phanicha Kitilangkar, Pornchanok Plodprong,
Kanjanasiri Comyong and Narongsak Nasu

นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 24 กันยายน 2567

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเทียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเทียง จำนวน 11 กลุ่ม เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับงานวิจัย (SPSS) และนำเสนอผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัยพบว่า การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเทียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 (S.D.=0.86) โดยด้านลักษณะของผู้นำกลุ่มเป็นที่มีความรู้และความสามารถที่จะปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้ มีความรับผิดชอบ และมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในขณะที่ปัญหาและอุปสรรคในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 (S.D.=1.13) โดยเงินทุนในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังไม่เพียงพอ เพราะขาดเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงานของกลุ่ม และแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3. (S.D.=0.92) โดยในด้านศักยภาพชุมชนนั้นสามารถส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในสินค้าที่มาจากผลผลิตในชุมชนและนำเอาผลผลิตมาแปรรูปได้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุมชนในทุก ๆ มิติ ไปพร้อมกัน

คำสำคัญ: วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ABSTRACT

This research aims to: 1) study the operations of the community enterprise producing dehydrated golden longan, 2) examine the challenges and obstacles faced by the enterprise, and 3) explore sustainable development strategies for the community enterprise in Ban San Pa Hiang, Makuea Chae Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province. The sample consisted of representatives from 11 groups within the community enterprise. Data collection was conducted using questionnaires, and the analysis was performed using statistical software (SPSS). Descriptive statistics, including frequency distribution, percentages, means, and standard deviations, were used to present the findings.

The results indicate that the overall operations of the community enterprise were rated at a high level, with a mean score of 3.73 (S.D. = 0.86). Group leaders were characterized as knowledgeable, capable of safeguarding the group's interests, responsible, and selfless in contributing to the community's well-being. Challenges and obstacles were rated at a moderate level, with a mean score of 2.87 (S.D. = 1.13). The primary obstacle was insufficient financial resources due to a lack of working capital, which posed a significant challenge to the group's operations. Regarding sustainable development strategies, the overall rating was high, with a mean score of 3.90 (S.D. = 0.92). The community demonstrated the potential to foster pride among its members in their locally produced goods and encouraged the transformation of raw materials into value-added products. Additionally, this approach promoted comprehensive community development across multiple dimensions.

KEYWORDS: Community Enterprise, Community Enterprise Development, Community Enterprise Guidelines

บทนำ

การเกษตรของประเทศไทยเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยและของโลก ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคการผลิตทางการเกษตร เมื่อพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของภาคเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 พบว่าภาคการเกษตรขยายตัวเพียงร้อยละ 0.11 ต่อปี เนื่องจากได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติที่ค่อนข้างรุนแรง อย่างไรก็ตามภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญกับการพัฒนาประเทศในหลายมิติ เนื่องจากการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์สามารถสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเป็นมูลค่าสูงในแต่ละปี และเมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ณ ราคาประจำปี พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีสัดส่วนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 11.15 ส่งผลทำให้ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2563 ลดลงร้อยละ 3.3 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2562 โดยสาขาพืชสาขาประมง สาขาบริการทางการเกษตร และสาขาปศุสัตว์ ลดลงร้อยละ 4.7, 2.6, 3.6 และ 1.5 ตามลำดับ (พิชยารักษ์ ตริภักดิ์คุณานนท์, 2565)

การเติบโตของเศรษฐกิจภาคเกษตรพิจารณาจากอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตร (แบบปริมาณลูกโซ่) ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (ปี พ.ศ. 2555 - 2559) มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 1.40 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดให้เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3.0 ต่อปี (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีพันธกิจในการจัดทำรายได้ประชาชาติของประเทศ ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการคำนวณรายได้ประชาชาติจากราคาคงที่แบบปีฐานคงที่มาเป็นแบบปริมาณลูกโซ่ ทำให้มีรายได้ประชาชาติอนุกรมใหม่ ซึ่งมูลค่าและอัตราการเติบโตแตกต่างไปจากเดิม ทั้งนี้ หากคำนวณโดยใช้วิธีราคาคงที่ อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตร เมื่อช่วงปี 2555 - 2557 ขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 2.10 ผลจากการพัฒนาในช่วงครึ่งแผน พบว่าอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตร เมื่อช่วงปี 2555 - 2557 มีแนวโน้มชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญเกิดจากปัญหาภัยแล้งและฝนทิ้งช่วง โรคตายด่วนในกุ้งทะเลเพาะเลี้ยง และเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559)

การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (Modernization) มีเป้าหมายหลักที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic growth) ด้วยการทำให้ประเทศเป็นสังคมอุตสาหกรรมและการพัฒนาความเป็นเมือง (Urbanization) โดยมีความเชื่อว่าหากประเทศมีการสร้างเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการนำประเทศไปสู่ความทันสมัย ทั้งในเรื่องของการจัดระเบียบใหม่ให้กับสังคม การกำหนดกฎเกณฑ์และกติกาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสรรทรัพยากรและการปรับเปลี่ยนระบบสังคมและค่านิยมประเทศนั้นจะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความทันสมัยได้ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเข้ามาจัดการและแทรกแซงโดยผ่านกลไกภาครัฐที่เรียกว่า “นโยบายการพัฒนา” เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการที่ทำให้ชุมชนก้าวไปสู่ความทันสมัยและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยจึงเป็นการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ที่เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจนำ (Leading sector) ในการพัฒนา ด้วยการผนวกรวมภาคเกษตรกรรมในชนบทเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย และดึงส่วนเกินของภาคเกษตรกรรมมาใช้พัฒนาภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ยังมีการจัดการศึกษาเพื่อคัดสรรคนจำนวนหนึ่งเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมและปรับเปลี่ยนสังคม จากสังคมประเพณีที่หน่วยของสังคมทำหน้าที่หลายอย่างสู่ความเป็นสังคมทันสมัยที่หน่วยของสังคมถูกกำหนดให้ทำหน้าที่เฉพาะอย่างมากขึ้น เพื่อให้หน่วยของสังคมสามารถทำหน้าที่เฉพาะอย่างให้เกิดประสิทธิภาพ (นภาพรณ์ หะวานนท์, 2546; รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ และอานันท์ กาญจนพันธ์, 2552; Verhelst, 1990; เสน่ห์ จามริก, 2542; อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540; Smelser, 1967 อ้างถึงใน พรรณฉิตา เหล่าพวงศักดิ์, 2557)

ปัจจุบันภาครัฐมีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนซึ่งเป็นหนึ่งในโมเดลประเทศไทย 4.0 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งเน้นการพัฒนาโดยตั้งอยู่บนฐานของวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองและจัดการตนเอง ซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานรากในรูปแบบหนึ่ง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชน ที่มีการผลิตสินค้าชุมชน ดังนั้น สินค้าชุมชนจึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน รวมถึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสร้างความเท่าเทียม ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจที่มั่นคง รัฐบาลได้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และได้นิยามวิสาหกิจชุมชนว่า เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนมีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และมารวมตัวกันประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน (ศศิชา หมดมลทิล, 2562; พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548 อ้างถึงใน สุพาดดา สิริกุตตา, 2566)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ จังหวัดลำพูน เพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบนพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน วิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน การแปรรูป และส่วนประสมทางการตลาด ประชากรที่ทำการศึกษาคือ กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน รวมทั้งสิ้น 11 กลุ่ม จำนวนทั้งหมด 111 คน

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ จังหวัดลำพูน ใช้การตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อหาคำตอบในการหาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทั้งหมด 11 กลุ่ม จำนวน 111 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จากประชากรทั้งหมด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ครบถ้วน และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนด้วยกัน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง

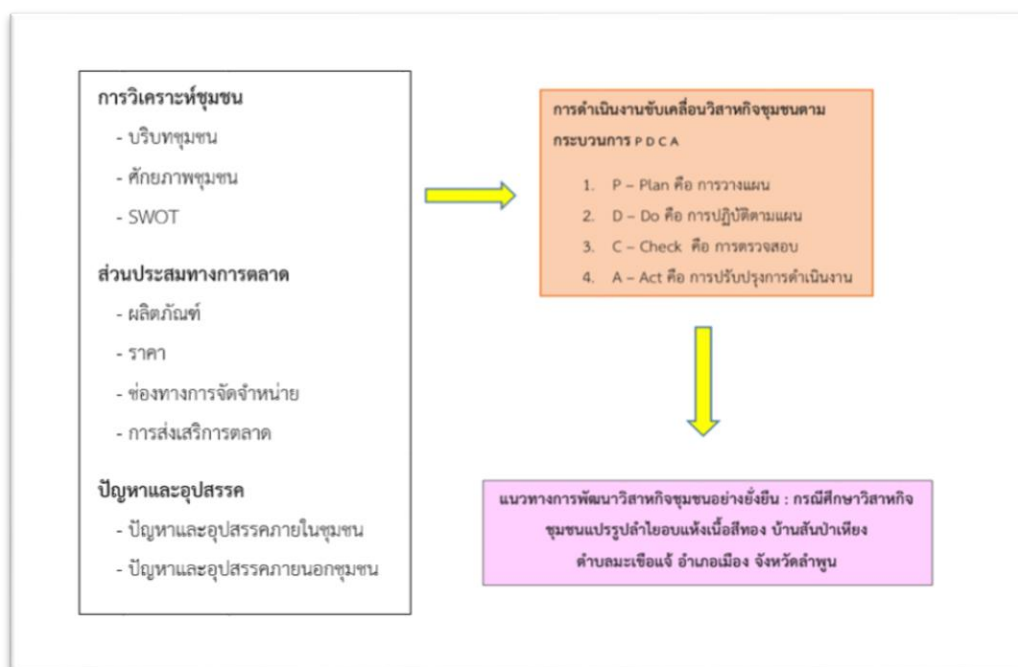
บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 15 ช้อ และ ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 15 ช้อ

การสร้างแบบสอบถาม เริ่มจากการศึกษารายละเอียดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน จากตำรา เอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสังเคราะห์กำหนดกรอบแนวคิด และนำไปสร้างเครื่องมือแบบสอบถามภายใต้ขอบเขตของการดำเนินงานวิจัย เมื่อแล้วเสร็จจึงนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสันตันผึ่ง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกัวมีน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านริมร่อง เนื่องจากเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนลำไยอบแห้งที่มีลักษณะในการทำงานที่คล้ายกัน และสุดท้ายนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้มาปรับปรุงเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และนำผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ผลการวิจัย

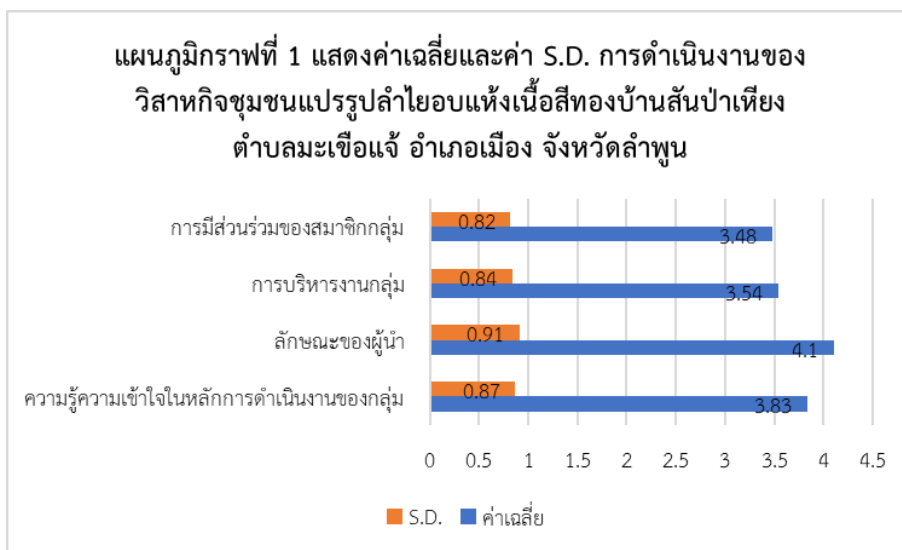
การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” สรุปผลการศึกษา ดังนี้

1) การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 51 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ย 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน ระยะเวลาการก่อตั้งกิจการ 7 ปีขึ้นไป รายได้ต่อปีของวิสาหกิจชุมชนน้อยกว่า 100,000 บาท และรายจ่ายต่อปีของวิสาหกิจชุมชนน้อยกว่า 100,000 บาท

การดำเนินของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.83 โดยสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และพูดคุยเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.97 ด้านลักษณะของผู้นำ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.10 โดยผู้นำสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.15 และด้านการบริหารงานกลุ่ม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.54 โดยมีการแบ่งหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.75

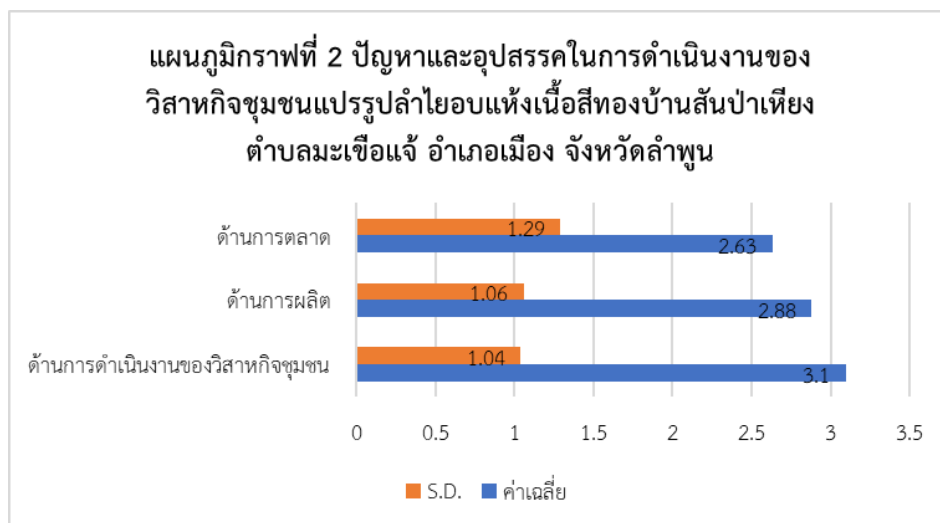
ภาพที่ 2 การคว้านลำไยสดเพื่อนำไปแปรรูป
ที่มา: (Toongtonglongan, 2560)

**ภาพที่ 3 แผนภูมิการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง
ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน**

จากการดำเนินของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียง พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการทำงานของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มรู้และเข้าใจในวัตถุประสงค์ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็น ผู้นำสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวมได้ ในส่วนการบริหารงานกลุ่ม กลุ่มมีการจัดหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน มีการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน และการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานในทุกขั้นตอน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจประชุมและวางแผนการทำงานของกลุ่ม

2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.10 โดยเงินทุนในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพออยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.45 ด้านการผลิต อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.88 โดยการดำเนินการและบริหารขาดความเชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอกชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.27 และด้านการตลาด อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.63 โดยมีการติดตามข้อมูลและความต้องการของลูกค้าไม่สม่ำเสมอ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.85

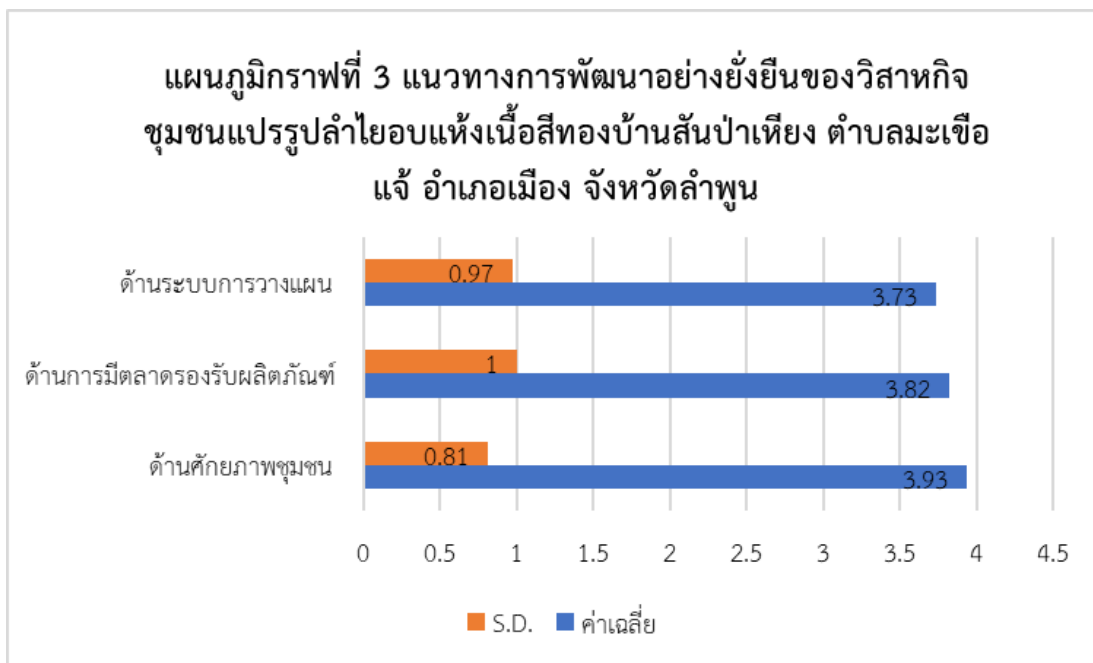
ภาพที่ 4 แผนภูมิปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียง พบว่าเงินทุนในการดำเนินงานของกลุ่มไม่เพียงพอ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการอบแห้งลำไย ในส่วนของการผลิตมีจำนวนปริมาณแรงในการผลิตสินค้าที่ไม่เพียงพอ การดำเนินการและบริหารขาดความเชื่อมโยงทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน และในส่วนของการตลาด การจำหน่ายสินค้าทั้งการขายตรงและออนไลน์ รวมถึงการส่งออกสินค้าไม่มีประสิทธิภาพ ความต้องการของลูกค้าไม่สม่ำเสมอ และไม่มีการกำหนดกลุ่มลูกค้าให้ชัดเจน

3) แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านศักยภาพชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.93 โดยการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีความภาคภูมิใจในสินค้าที่มาจากผลผลิตในชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.09 ด้านการมีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.82 โดยลูกค้าเกิดการยอมรับในคุณภาพและรสชาติของสินค้า อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.93 และด้านระบบการวางแผน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.73 มีการสนับสนุนและส่งเสริมสมาชิกให้มีส่วนร่วมในการวางแผนกฎระเบียบของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.82

ภาพที่ 5 บรรจุภัณฑ์ลำไยอบแห้ง
ที่มา: (แม่แสงหล้า ลำไยอบแห้ง, 2567)

ภาพที่ 6 แผนภูมิแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเทียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียง เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีความภาคภูมิใจในสินค้าที่มาจากผลผลิตในชุมชน ส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุมชนในทุก ๆ ด้านไปพร้อมกัน ในส่วนการมีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ เป็นการทำให้ลูกค้าเกิดการยอมรับในคุณภาพและรสชาติของสินค้า และส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำงานในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

อภิปรายผล

จากการศึกษา “แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1) การดำเนินของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้นำสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้ เพราะผู้นำเป็นผู้ที่ยอมรับฟังความของสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำมีความรู้ความสามารถและพร้อมแลกเปลี่ยนความรู้กับสมาชิกกลุ่มอยู่เสมอ มีการวางแผนในการดำเนินงาน พูดคุยสื่อสารกันอย่างเป็นระบบ และผู้นำยังมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมได้ สอดคล้อง ทศพร แก้วขวัญไกร (2560) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารวิสาหกิจชุมชน เพราะการมีผู้นำในลักษณะหัวก้าวหน้าที่ต้องการพัฒนาท้องถิ่นให้ถึงเป้าหมายอันพึงประสงค์ต้องมีศักยภาพหลายประการ ประกอบด้วย การสร้างสัมพันธ์อันดี การสื่อสารอย่างมีระบบ การมีพลังอำนาจแบบทางการและไม่ทางการ การแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยหลักความยืดหยุ่น และเข้าใจถึงพฤติกรรมของแต่ละกลุ่มในชุมชน และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ อิศรี แพทย์เจริญ, อริย์ธัช อักษรทับ และชาญวิทย์ จาตุประยูร (2565) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อสีทอง ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน คือ ปัจจัยด้านสมาชิกซึ่งเป็นหัวใจหลักของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมดังกล่าวของสมาชิกควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในความแตกต่างของสมาชิก ส่งเสริมความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ วัฒนา จันทนุพาน, โกวิท โลกเศสเสถียร, คมกริช นาคะลักษณ์, เจริญภพ พรวิริยางกูร, นุชจรี วงษ์สันต์, พิษณุ หลีหิ้ม, วัลลภ มากบัว, สุทธิพงษ์ บุญนิธิ และ อานันต์ อินทร์จันทร์ (2561) เรื่อง การศึกษาการยกระดับศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน คือ ปัจจัยด้านบุคลากร โดยเฉพาะผู้นำกลุ่มซึ่งต้องมีความสามารถในด้านการประกอบการ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่สามารถทำให้กลุ่มไปสู่จุดมุ่งหมายที่ประสบความสำเร็จ มีความรับผิดชอบสูง สามารถทำให้กลุ่มเกิดการเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นได้ มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม และมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้

2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ปัญหาด้านเงินทุนที่ใช้สำหรับการเกษตรในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพอ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการอบแห้งลำไย เกษตรกรที่ปลูกลำไยไม่สามารถทำการเกษตรต่อไปได้ เพราะปุ๋ยหรือยาฆ่าแมลงมีราคาที่สูงขึ้น พ่อค้าคนกลางมีการกำหนดราคาทำให้เสียเปรียบ ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่ม สอดคล้องกับ จินดารัตน์ ชูคง และ วีระยุทธ พรพจน์ธนาต (2563) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จเป็นผลจากปัจจัยด้านการเงินหรือเงินทุนเป็นสำคัญ ซึ่งมีผลทำให้วิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองบ้านสันป่าเหียงไม่ประสบความสำเร็จจนกลายเป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการกำหนดแนวทางการบริหารการเงินด้านรายรับรายจ่าย และการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดจากสภาพคล่องทางการเงินมีการจัดหาแหล่งเงินทุนในรูปของการออมทรัพย์ และการถือหุ้นของสมาชิกภายในกลุ่ม และเงินสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ สอดคล้องกับการศึกษาของ ทองวัน ปัญญาแต่ (2541) ที่ศึกษาเรื่อง เทคโนโลยีการอบแห้งลำไยและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ พบว่า ปัญหาสำคัญ คือ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการอบแห้งลำไย พ่อค้าเป็นผู้กำหนดราคาคุณภาพและเกรด จึงทำให้ผู้ผลิตเสียเปรียบ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ณศรา สวยดี, กฤษฎี สุวรรณชาติ และชยุต อินทร์พรหม (2564) ที่แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ โดยการจัดการทุนของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง สามารถสร้างรายได้ อย่างมั่นคง คือ ด้านการเงิน การผลิต การตลาด ผู้นำ แรงงาน การมีส่วนร่วม ระบบการปฏิสัมพันธ์กับภายนอก และการบริหารจัดการ

3) แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านศักยภาพชุมชนมีการนำเอาผลผลิตในท้องถิ่นมาใช้ในการแปรรูปและส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีความภาคภูมิใจในสินค้าที่มาจากผลผลิตในชุมชนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุมชนในทุก ๆ ด้านไปพร้อมกัน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ตามที่สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548, อ้างถึงใน ญัฐพนธ์ สุกุลพงษ์, 2565) กล่าวว่า เป็นการดำเนินงานที่ส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงด้วยการส่งเสริมความรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน การพัฒนาความสามารถในการจัดการและพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่ผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตพนธ์ ชุมเกต (2556) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากมีการนำเอาผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาแปรรูปเพื่อยืดอายุและเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้า การขายผลิตภัณฑ์เพื่อนำรายได้มาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน และยังมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุพาตา สิริกิตตา (2566) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้บ้านยาวิ จังหวัด

เพชรบูรณ์ ที่ว่า จากการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นและใช้ผลผลิตที่มีในชุมชนมาแปรรูป โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลผลิตผลิตภัณฑ์แปรรูปมีคุณภาพได้มาตรฐาน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไย อบแห้งเนื้อสีทอง บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ดังต่อไปนี้

- 1) สามารถนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนได้
- 2) สามารถนำข้อมูลวิจัยไปศึกษาต่อได้ และสามารถศึกษาการดำเนินงานของงานวิจัย
- 3) ผู้ที่สนใจสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
- 4) ผู้วิจัยควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2554). *แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559)*. สืบค้นจาก <https://www.irrigation.rid.go.th>
- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). *รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จินดารัตน์ ชูคง และ วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2563). *ปัจจัยสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะลุ ตำบลเขาทะลุ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐพนธ์ สกกุลพงษ์. (2565). *รูปแบบการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ณศรดา สวยดี, กฤษฏี สุวรรณชาติ และ ชยุต อินทร์พรหม. (2564). *ศึกษาปัจจัยความสำเร็จการจัดการธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์บ้านนาออก ตำบลสิงห์มอ้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

- ทองวัน ปัญญาแท้. (2541). รายงานการวิจัยเรื่องเทคโนโลยีการอบแห้งลำไยและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560). ทางรอดวิกฤติเศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 9(2), 33-50.
- พิชยารัตน์ ดิฐภักดีคุณานนท์. (2565). การพัฒนาเกษตรแปลงใหญ่ลำไยตามแนวพุทธของตำบลพญาแก้ว อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมความสามารถ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัฒนา จันทนุพาน, โกวิท โลเกศเสถียร, คมกริช นาคะลักษณะ, เจริญภาพ พรวิริยางกูร, นุชจรี วงษ์สันต์, พิษณุ หลีหิม, วัลลภ มากบัว, สุทธิพงษ์ บุญนิธิ และ อานันต์ อินทร์จันทร์. (2561). การศึกษาการยกระดับศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559*. สืบค้นจาก https://www.ku.ac.th/SummaryPlan11_thai.pdf
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). *ภาวะเศรษฐกิจเกษตร ปี 2559 และแนวโน้มปี 2560*. สืบค้นจาก <https://www.oae.go.th/view/1/เอกสารเผยแพร่/TH-TH>
- สุพาดา สิริกุดตา. (2566). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้บ้านยาวิ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสังคมศาสตร์*, 26(1), 89-104.
- อิสรี แพทย์เจริญ, อริย์รัช อักษรทับ และ ชาญวิทย์ จาตุประยูร. (2565). ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อสีทองตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 32(2), 83-98

บทความวิจัย

การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาสู่อัตลักษณ์ของกาแฟ
ชุมชนบ้านปางไฮ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
Elevating community products from local wisdom to the identity
of coffee in the Pang Hai village community,
Thep Sadej sub-district, Doi Saket district, Chiang Mai province.

จินต์จุฑา ภูริปัญญาวรกุล ลลิตา โพธาวงศ์ กัญญาณัฐ สอนใจ
นวียา สุนารัตน์ และ ประกายดาว วัฒนโณ
Jinjuta Puripanyaworakul Lalita Potawong Kunyanut Sronjai
Naweeya Sunarat and Prakaydao Wannoo

นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 24 กันยายน 2567

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการผลิตกาแฟของชุมชนบ้านปางไฮ และ 2) เพื่อหาแนวทางการยกระดับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านปางไฮสู่สากล กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในหมู่บ้านปางไฮ หมู่ 7 ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 คริวเรือน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน จาก 10 คริวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นเกษตรกรทั้งหมดจำนวน 10 คน โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากการถอดเทปสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง และนำมาจัดเรียงข้อมูลและหมวดหมู่ของแต่ละคำถาม

ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันการแข่งขันทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ทรัพยากรหรือผลิตภัณฑ์ในชุมชน มีเพิ่มมากขึ้นแต่ขาดการส่งเสริมขาดการยกระดับของผลิตภัณฑ์ในชุมชน ทำให้การส่งออกผลิตภัณฑ์ในชุมชน มีการส่งออกที่น้อยลงและราคาถูก ต้องการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้มีการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์และส่งเสริม ด้านการตลาดและการส่งออกของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรในชุมชน

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ ความตระหนัก ชุมชนบ้านปางไฮ

ABSTRACT

This research aims to: 1) study the evolution of coffee production in the Ban Pang Hai community and 2) identify strategies to elevate Ban Pang Hai's community products to an international level. The target population consists of 10 households in Ban Pang Hai, Village No. 7, Thep Sadet Subdistrict, Doi Saket District, Chiang Mai Province. The sample includes 10 individuals, one from each household, all of whom are farmers. Data were analyzed from in-depth interviews, with responses transcribed, organized, and categorized based on the interview questions.

The findings reveal that increasing economic competition has led to a rise in community resources and products; however, these products lack sufficient promotion and development. This has resulted in reduced exports and lower product prices. There is a pressing need to enhance community products by improving their quality and promoting marketing and export initiatives. Such efforts would increase awareness of these products, making them more widely recognized and adding value to the community's resources.

KEYWORDS: Identity, Awareness, Ban Pang Hai Community

บทนำ

การท่องเที่ยวภายในประเทศไทยที่ผ่านมา หากเปรียบเทียบในจำนวนนักท่องเที่ยว จะเห็นว่าประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 10 จุดหมายปลายทางยอดนิยมอย่างต่อเนื่อง แต่หากมองภาพในมิติที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพแวดล้อม ด้านนโยบายการท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างพื้นฐาน หรือด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม จากรายงานการจัดอันดับศักยภาพในการแข่งขันด้านธุรกิจท่องเที่ยวของแต่ละประเทศทั่วโลก ฉบับปี 2019 โดย World Economic Forum ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 31 จากทั้งหมด 140 ประเทศ (เพิ่มสูงขึ้นจากอันดับที่ 34 ในปี 2017) และหากเทียบกับประเทศในอาเซียน ประเทศไทยจะอยู่ในอันดับที่ 3 รองจากประเทศสิงคโปร์ และมาเลเซีย ซึ่งปัจจัยที่ถูกนำมาพิจารณาในการจัดอันดับศักยภาพในการแข่งขันด้านธุรกิจการท่องเที่ยวจะครอบคลุมหลากหลาย และคนในทุกอุตสาหกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง อาจสามารถเข้ามาช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยได้ (ดำเนิน ปัญญาผ่องใส, 2565)

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมการบริโภคที่ยังคงได้รับความนิยมในสังคมไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน คือ การบริโภคกาแฟ ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้คนจำนวนหนึ่ง เนื่องจากกาแฟซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น มีรสชาติ กลิ่นที่หลากหลาย และแปรเปลี่ยนได้ตามกรรมวิธีในการผลิตไปจนถึงการชงหรือการคั่ว ทั้งนี้ มนต์เสน่ห์ของกาแฟทำให้กาแฟไม่ได้เป็นเพียงเครื่องดื่ม แต่กลายเป็น "สัญลักษณ์" ที่สื่อสารความหมายไว้หลากหลายและซับซ้อนภายใต้วัฒนธรรมการบริโภคกาแฟ นอกจากนี้ ได้รับความนิยมในกาแฟยิ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมการบริโภคกาแฟที่มีความเป็นพลวัต กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย (สุทธาภรณ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2558)

"การสื่อสารอัตลักษณ์" คือ การเลือกสรรและสื่อสารความโดดเด่นเป็นหนึ่งเดียวและเป็นตัวตนของตัวองค์กรหรือชุมชนที่แตกต่างจากที่อื่น การสื่อสารอัตลักษณ์จึงมีความสำคัญในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะในแง่ของการโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ รวมถึงถึงองค์กรต่าง ๆ เพื่อดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายให้มาสนใจสินค้า บริการ หรือองค์กรของตนในมิติของชุมชน ซึ่งถือเป็นการรวมกลุ่มคนเข้าด้วยกัน และมีสถานที่ตั้งที่เป็นหลักแหล่งชัดเจน ย่อมจะมีวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ได้คิดค้นสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งจะมีผลต่อการท่องเที่ยว โดยชุมชนสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อเลือกเนื้อหาหรือประเด็นที่เป็นความโดดเด่นไม่เหมือนใครภายในชุมชนออกไปเพื่อสร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในชุมชนของตน ในขณะที่เดียวกันต้องมีการสื่อสารตราสัญลักษณ์ของชุมชนและการสื่อสาร อัตลักษณ์ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงความหมายและความสำคัญของการรู้จักและเข้าใจในอัตลักษณ์ของชุมชนของตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่เชื่อมโยงสู่การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน (เมธาวี จำเนียร, 2562)

พื้นที่ตำบลเทพเสด็จ อำเภออดอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่มีสภาพสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางทางธรรมชาติ (พันธุ์พืชและสัตว์) ในอดีตมีผู้อพยพเข้ามาเพื่อปลูกข้าวและทำสวนเมี่ยง ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นการปลูกต้นกาแฟ จึงทำให้ตำบลเทพเสด็จ อำเภออดอยสะแก กลายเป็นแหล่งผลิตเมล็ดกาแฟที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ กาแฟเทพเสด็จเป็นกาแฟคั่วสายพันธุ์อาราบิก้าที่ปลูกบนที่สูงจากระดับน้ำทะเล 500-1,000 เมตรขึ้นไป และมีภูมิอากาศหนาวตลอดทั้งปี ทำให้ผลผลิตกาแฟอาราบิก้าของตำบลเทพเสด็จ อำเภออดอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ มีคุณภาพดีและมีกลิ่นหอม จึงทำให้ธุรกิจกาแฟของตำบลเทพเสด็จกลายเป็นแหล่งเศรษฐกิจของคนพื้นถิ่น นอกจากนี้ ตลาดต่างประเทศยังมีความต้องการนำเข้ากาแฟอินทรีย์จากประเทศไทย รวมถึงจากแหล่งกาแฟอดอยเทพเสด็จ ทำให้ผู้ประกอบการกาแฟเพื่อการส่งออกต้องเร่งปรับตัวเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างจุดแข็งให้กับสินค้าและสามารถแข่งขันได้ (ทัตพงศ์ อวีโรธนานน, 2556)

ภูมิปัญญาการทำกาแฟโบราณ ถือเป็นจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจประเภทหนึ่งที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชมและเป็นจุดแวะพักที่นักท่องเที่ยวสามารถซื้อของฝากของที่ระลึกที่ได้มาตรฐานและมีเครื่องหมายสัญลักษณ์รับรองคุณภาพ นอกจากนี้ ยังเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังได้ชมกรรมวิธีทำกาแฟโบราณและได้มีส่วนร่วมทำกาแฟโบราณ ดังการศึกษาภูมิปัญญาการทำกาแฟโบราณเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวบนเส้นทางระหว่างกระบี่-เกาะลันตา กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่และเป็นทางเลือกของนักท่องเที่ยว (ผกาภาศ เพชรสิน และ อุทิศ สังขรัตน์, 2558)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาพื้นบ้านสู่อัตลักษณ์ของกาแฟชุมชนบ้านปางไฮ ตำบลเทพเสด็จ อำเภออดอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ เพราะปัจจุบันการแข่งขันทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ทรัพยากรหรือผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น แต่ยังขาดการส่งเสริมและยกระดับของผลิตภัณฑ์ในชุมชน ทำให้การส่งออกผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีการส่งออกที่น้อยและมีราคาถูก ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้มีการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์และส่งเสริมด้านการตลาดและการส่งออกของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรในชุมชน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการผลิตกาแฟของชุมชนบ้านปางไฮ
2. เพื่อหาแนวทางการยกระดับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านปางไฮสู่สากล

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาพื้นบ้านสู่อัตลักษณ์ของกาแฟชุมชนบ้านปางไฮ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น ได้แก่ วิวัฒนาการการผลิตกาแฟของชุมชน และแนวทางการยกระดับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล ประชากรในการศึกษา คือ ประชากรในหมู่บ้านปางไฮ หมู่ 7 ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกในการศึกษาข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงพรรณนามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรในหมู่บ้านปางไฮ หมู่ 7 ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 151 ครอบครัว กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการปลูกกาแฟ จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริง รวมถึงมีการครอบคลุมประเด็นอย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการค้นคว้าข้อมูลทางด้านเอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการผลิตชุมชน และตอนที่ 3 เพื่อหาแนวทางการยกระดับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานโดยการค้นคว้าหาข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ หรืองานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เช่น ด้านการใช้งาน ข้อมูลด้านการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านยุทธศาสตร์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ข้อมูลในการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรทั้งหมดจำนวน 10 คน โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากการถอดเทปสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง กรองข้อมูลและนำมาจัดเรียงข้อมูลตามหมวดหมู่ของแต่ละคำถาม

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาพื้นบ้านสู่อัตลักษณ์ของกาแฟชุมชนบ้านปางไฮ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่" มีผลการศึกษา ดังนี้

1. วิวัฒนาการการผลิตกาแฟ พบว่า 1) ในอดีตปลูกเพียงยังไม่ได้ปลูกกาแฟ แต่ภายหลังได้มาปลูกกาแฟแทนเนื่องจากการปลูกกาแฟก่อให้เกิดรายได้ดีกว่า และโครงการหลวงได้เข้ามาแนะนำให้ปลูกกาแฟแทน จึงทำให้จำนวนครัวเรือนที่ปลูกกาแฟมีจำนวนเพิ่มขึ้น ในอดีตมีจำนวนครัวเรือนที่ปลูกกาแฟประมาณ 40 ครัวเรือน ปัจจุบันการปลูกกาแฟขายได้ราคาดี จึงทำให้มีจำนวนครัวเรือนที่ปลูกกาแฟเพิ่มขึ้นเป็น 100 กว่าครัวเรือน เนื่องจากช่วยเพิ่มรายได้จากราคาขาย 2) ขั้นตอนและเครื่องมือในการผลิตกาแฟ และศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟ พบว่า ปัจจุบันมีเครื่องมือที่ทันสมัยทำให้มีความสะดวกสบายมากกว่าในอดีต เช่น เครื่องกระเทาะกาแฟ เครื่องโม่กาแฟ และมีศูนย์การเรียนรู้ ในหมู่บ้าน หากเป็นของชาวบ้านจะมีค่าใช้จ่าย แต่หากเป็นของโครงการหลวงเทพเสด็จจะไม่มีค่าใช้จ่าย และ 3) ลักษณะพื้นที่ในการปลูกกาแฟ พบว่า การปลูกกาแฟมักจะปลูกบนพื้นที่ราบสูงบนภูเขาเป็นส่วนใหญ่ โดยระดับความสูงของพื้นที่เพาะปลูกกาแฟ จะมีระดับความสูงประมาณ 800-1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล โดยปลูกต้นกาแฟแทรกกับป่า ในอดีตจะใช้ไม้กระทุ้งดินเพื่อขุดและวางจากนั้นใส่ปุ๋ยรดน้ำ ในช่วงก่อนจะถึง 1 ปี จะต้องคอยดูแลเป็นอย่างมาก ต่อมาโครงการหลวงได้เข้ามาแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการปลูกและการเพาะต้นกล้ากาแฟ ด้วยการทดลองลงมือทำร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ปัจจุบันกาแฟที่ปลูกเป็นสายพันธุ์อาราบิก้าที่ผ่านการทดลองและการปลูกร่วมกันระหว่างหน่วยงานและชาวบ้าน

2. แนวทางการยกระดับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า 1) จุดขายที่โดดเด่น รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ คุณภาพของผลิตภัณฑ์ กลิ่นอายความเป็นแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ คือ กาแฟตำบลเทพเสด็จมีเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งมีกลิ่นหอม อร่อย และรสชาติดี มีความเป็นธรรมชาติไม่เหมือนที่ปลูกจากแหล่งอื่น พื้นที่ที่ใช้ปลูกกาแฟบนพื้นที่สูง และผลิตภัณฑ์มีความเป็นธรรมชาติ 2) การปลูกมีกระบวนการวิธีต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความดูแลเอาใจใส่ในการปลูก การรับประกัน บริการหลังการขาย และส่วนลด พบว่า ผู้ขายมีการแจ้งลูกค้าเสมอว่า หากรสชาติของกาแฟมีคุณภาพที่ไม่ดีสามารถนำมาเปลี่ยนใหม่ได้ หรือหากลูกค้าเกิดความไม่พึงพอใจในรสชาติกาแฟสามารถนำมาคืนได้ 3) ช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ช่องทางที่ลูกค้าอยู่เป็นประจำ และช่องทางที่เหมาะสมกับขนาดธุรกิจ พบว่า ในการจำหน่ายในส่วนใหญ่เป็นการโพสต์ขายออนไลน์ในกลุ่มคนรักกาแฟหรือช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊ก เพราะสะดวก ง่าย และรวดเร็ว โอกาสในการมองเห็นผลิตภัณฑ์มีค่อนข้างมาก แต่อย่างไรก็ตามทางชาวบ้านในชุมชนต้องการขยายช่องทางที่สามารถเป็นที่รู้จักและมองเห็นได้มากขึ้นกว่านี้ ซึ่งต้องได้รับความช่วยเหลือจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ หน่วยงานเอกชนหรือนายทุนเพื่อผลักดันหรือส่งเสริมกาแฟในพื้นที่โดยการนำผลิตภัณฑ์เข้าไปจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ต ปัจจุบันชาวบ้านและลูกหลานได้ช่วยกันประชาสัมพันธ์กาแฟ โดยถ่ายรูปกาแฟลงเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากาแฟมีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงมีการยกระดับขึ้น แนวทางการผลิตเมล็ดกาแฟ มีการวางแผน

ล่องหน้าให้ลูกหลานได้สานต่อธุรกิจกาแฟ โดยคาดหวังว่าเมื่อลูกหลานหลังเรียนจบให้กลับมาสานต่อธุรกิจครอบครัว รวมถึงจะต้องให้ชาวบ้านแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน และช่วยกันพัฒนาต้นและเมล็ดกาแฟให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาให้ยั่งยืน และ 4) การให้ความรู้และการขยายกล้าพันธุ์เมล็ดกาแฟไปสู่พื้นที่อื่นในอนาคต พบว่า ปัจจุบันได้มีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาพื้นบ้านสู่อัตลักษณ์ของกาแฟชุมชนบ้านปางไฮ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ อภิปรายผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1) วิวัฒนาการการผลิตกาแฟของชุมชนบ้านปางไฮ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่มีสภาพสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินสูง เดิมมีการปลูกเมี่ยงและชาเป็นจำนวนมาก และไม่ได้มีการปลูกกาแฟ ปัจจุบันหันมาปลูกกาแฟ เพราะว่ารายได้ดีกว่า และมีต้นทุนในการเพาะปลูกไม่มาก คนส่วนใหญ่จึงเลือกปลูกกาแฟแทน โดยทดลองปลูกด้วยตนเองแบบลองผิดลองถูกและมีการสืบทอด จากการเล่าปากต่อปากจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับการศึกษาของ พรสวรรค์ มณีทอง (2554) ที่ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นลักษณะที่แยกแยะภูมิปัญญาในแต่ละอย่างได้ปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีความชำนาญด้านใดด้านหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้อื่นได้ และวิเคราะห์ผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติแวดล้อมเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในชุมชนชุมชนอาชีพเพื่อดำรงอยู่ สามารถจัดหมวดหมู่แยกประเภทให้เหมาะสมกับการศึกษา และเพื่ออนุรักษ์สืบสานต่อไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญธัช วิภาติภูมิประเทศ (2553) เรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน: กรณีศึกษาวงกลองยาว อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า วัฒนธรรมภูมิปัญญาจะถูกถ่ายทอดจากคนในชั่วชีวิตหนึ่งไปยังคนในอีกรุ่นหนึ่งการถ่ายทอดวัฒนธรรมอาจทำได้โดยคำพูดซึ่งมีการสืบทอดโดยการเล่าปากต่อปากจนถึงปัจจุบัน และอาจใช้วิธีอื่น ๆ ที่เหมาะสมตามยุคสมัยของแต่ละสังคม และสอดคล้องกับการศึกษาของ จิรจิตต์ ปิ่นทอง (2564) ที่ศึกษาเรื่อง ผ้าใยกล้วยบ้านแม่सान้อย ภูมิปัญญาของชาวม้งบ้านแม่सान้อย อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ กล้วย ซึ่งชาวบ้านเรียนรู้การปลูกกล้วยและสืบทอดเป็นภูมิปัญญาการทำผ้าใยกล้วยอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ภาพที่ 1 ต้นกาแฟ

2) แนวทางการยกระดับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านปางไฮสู่สากล คือ การยกระดับรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์กาแฟของตำบลเทพเสด็จให้มีเอกลักษณ์ของพื้นที่ซึ่งมีกลิ่นหอม อร่อย รสชาติดี เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากความตั้งใจและการดูแลเอาใจใส่ของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ ประสพสุข ฤทธิเดช, สมบัติ ฤทธิเดช และ ดิษยทรศน์ ศรีบุญเรือง (2560) กล่าวถึงทุนทางสังคม ที่ประกอบด้วย ทุนทางธรรมชาติ (Nature capital) เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ หรือระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชน โดยสร้างผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ สอดคล้องกับการศึกษาของ ผกามาศ เพชรสิน และ อุทิศ สังขรัตน์ (2558) เรื่องภูมิปัญญาการทำกาแฟโบราณเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวบนเส้นทางระหว่างกระบี่-เกาะลันตา พบว่า ภูมิปัญญาการทำกาแฟโบราณนอกจากจะเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านแล้วยังสามารถสร้างรายได้ และทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้นศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ สักรินทร์ อินทรวงศ์ (2559) ได้ศึกษาการศึกษาเรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์ตลาดชุมชนเทศบาลตำบลตลาดแค ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนตลาดแค ด้วยการสร้างอัตลักษณ์เป็นตลาดชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนค้าขายกันในชุมชนโดยเชื่อมโยงกับพื้นที่เกษตรของชุมชน

ภาพที่ 2 ศูนย์การเรียนรู้กระบวนการผลิตกาแฟเทศ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการยกระดับภูมิปัญญากาแฟ โดยสามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการต่อยอดช่องทางตลาดที่เหมาะสมต่อบริบทในปัจจุบัน
2. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การปรับรูปแบบการผลิตกาแฟที่หลากหลาย สำหรับผู้ประกอบการที่ต้องการนำผลวิจัยนี้ไปส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่ายิ่งขึ้น
3. สามารถนำผลวิจัยนี้ไปประยุกต์ร่วมกับชุมชนที่มีการผลิตกาแฟ และนำไปสู่การสร้างเครือข่ายและจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับสู่การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาขอบเขตการวิจัยที่กว้างขวางยิ่งขึ้น ตั้งแต่ระดับชุมชนไปสู่ระดับอำเภอจังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ และด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสามารถพัฒนางานวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ควรมีการจัดรูปแบบวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆในกระบวนการผลิตกาแฟ เพื่อตอบสนองต่อค่านิยมในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้สามารถผลิตและทดลองผลิตภัณฑ์กาแฟให้สอดคล้องกับค่านิยมของผู้บริโภคในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จิรกิตต์ ปิ่นทอง. (2564). *ผ้าใยกล้วยขงบ้านแม่सान้อย: ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวม้งบ้านแม่सान้อย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดำเนิน ปัญญาผ่องใส. (2565). *การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การเกษตรกาแพดอยช้าง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย*. เชียงราย: วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย.
- ทัตพงศ์ อวิโรธนานนท์. (2556). *การสร้างความเข้มแข็งแก่ผู้ประกอบการกาแพอินทรีย์ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2553). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน: กรณีศึกษาวงกลองยาว อำเภอปรามบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประสพสุข ฤทธิเดช, สมบัติ ฤทธิเดช และ ดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง. (2560). *การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนากองทุนบุญเดือนสาม เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนตามความต้องการของบ้านกุดแคน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประยงค์ มีใจชื่อ. (2542). *การศึกษากลยุทธ์การตลาดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ผกามาศ เพชรสิน และ อุทิศ สังขรัตน์. (2558). *ภูมิปัญญาการทำกาแพโบราณเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว บนเส้นทางเส้นทางระหว่าง กระบี่-เกาะลันตา กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านร่าหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พรสวรรค์ มณีทอง. (2554). *กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึง*. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- เมธาวิ จำเนียร. (2562). *การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- สุทธาภรณ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (2558). *กลยุทธ์การสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปะทะกับกระแสโลกาภิวัตน์ ผ่านพื้นที่ของกาแพ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สักรินทร์ อินทรวงค์. (2559). *การพัฒนาอัตลักษณ์ตลาดชุมชนเทศบาลตำบลลาดแคเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ด้านเศรษฐกิจของชุมชนตลาดแค เทศบาลตำบลลาดแค อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พลวัตวัฒนธรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม

โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น

อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

Cultural dynamics of preserving traditional pottery wisdom
through the participation of local communities. Ban San Sai
Community, Sri Dong Yen Subdistrict, Chai Prakan District,
Chiang Mai Province

ณภัทสกรณ์ พรหมเทพ จิรภัทร เวียงอิน วัศพล ลุงปัน ปรัชญา ตาจุมปา

เจษฎาภรณ์ สายทอง และ นครินทร์ บุตรกุนา

Naphatsakorn Phromthep Jirapat Wiangin Wassapon Lungpan
Pratya Tajumpa Jessadaphon Saithong and Nakarin Butkuna

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 24 กันยายน 2567

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 8 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การงานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชน 2) เพื่อรวบรวมและจัดระบบความรู้การผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชน และ 3) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาของการผลิตเครื่องปั้นดินเผาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 11 คน สำหรับเครื่องมือการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้การบรรยายและพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านสันทราย ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผามีความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ พ.ศ. 2440 โดยสืบทอดมาจากชุมชนบ้านหารแก้ว และชุมชนบ้านวัวลาย นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากรุ่นสู่รุ่น 2) การรวบรวมและจัดระบบความรู้การผลิตเครื่องปั้นดินเผามีขั้นตอนวิธีการการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ยังคงยึดถือวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม โดยมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยโลกาภิวัตน์ด้วยการนำเทคโนโลยีเครื่องทุ่นแรงเข้ามาช่วยในการผลิต และ 3) แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาของการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนมาจากการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ การกระจายข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อให้บุคคลที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ จึงเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่สามารถส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการตลาดและการส่งออกของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรในชุมชน

คำสำคัญ: ประวัติความเป็นมา จัดระบบความรู้ การส่งเสริมภูมิปัญญา

ABSTRACT

This research aims to: 1) study the history of traditional pottery production in the community, 2) compile and systematize knowledge on traditional pottery production, and 3) identify strategies to promote the wisdom of pottery production through community participation. The study focused on a purposive sample of 11 representatives from the pottery producers of Ban San Sai, Si Dong Yen Subdistrict, Chai Prakan District, Chiang Mai Province. Data were collected through in-depth interviews and analyzed descriptively to address the research objectives.

The findings include 1) History of Traditional Pottery Production: The traditional pottery wisdom of Ban San Sai has a long-standing history dating back to 1897, passed down through generations from the Ban Han Kaeo and Ban Wua Lai communities, 2) Systematization of Pottery Production Knowledge: Traditional production methods remain central, but adaptations to globalization have led to the integration of labor-saving technologies to enhance the production process, and 3) Promotion of Pottery Wisdom: Strategies include establishing learning centers, disseminating information through online platforms, and inviting interested individuals to engage with and learn about traditional pottery. These initiatives aim to preserve and promote Ban San Sai's traditional pottery wisdom, expand its market reach, and increase the value of community resources.

KEYWORDS: History, Knowledge Management, Local Wisdom Promotion

บทนำ

เครื่องปั้นดินเผา เป็นผลิตภัณฑ์ประเภทหนึ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะมนุษย์ได้ใช้เป็นเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน บรรจุน้ำและสิ่งของ ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เช่น หม้อน้ำ แจกกัน ถ้วยชาม อิฐ เป็นต้น ฉะนั้นมนุษย์จึงได้มีการประดิษฐ์ คิดค้นและปรับปรุงเทคโนโลยีต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา และหากชุมชนได้มีการผลิตอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานจะทำให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นทั้งด้านคุณภาพและรูปแบบจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เครื่องปั้นดินเผาจึงเป็นศิลปวัตถุที่สามารถบ่งบอกถึงพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงเทคโนโลยีของแต่ละชาติของชนพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างดี (ภควดี โอสถาพร, 2564)

ปัจจุบันภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาในพื้นที่บ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มถดถอยลงไปจากชุมชน เนื่องจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เพราะมีอาชีพที่หลากหลายให้คนในชุมชนได้เลือกสรร และคนที่ฝีมือในอดีตมีอายุมากขึ้น จึงทำให้จำนวนคนในชุมชนที่มีฝีมือในการทำเครื่องปั้นดินเผาลดน้อยลงเหลือเพียงผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงราว ๆ 8 - 10 คน จำนวน 3 ครัวเรือน จากจำนวนประชากรของหมู่บ้านทั้งหมด 405 คน จำนวน 127 หลังคาเรือน ซึ่งแต่เดิมประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนบ้านสันทราย ทั้งนี้ ผู้นำในชุมชนได้เห็นความสำคัญในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่กำลังลดน้อยลงไปจากชุมชน จึงได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาภายในหมู่บ้าน โดยมีผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำเครื่องปั้นดินเผามาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจการทำเครื่องปั้นดินเผา

ดังนั้น คณะผู้ศึกษาเห็นความสำคัญของพลวัตวัฒนธรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่ชุมชน โดยมุ่งสนใจศึกษาประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเครื่องปั้นดินเผา เพื่อรวบรวมและจัดระบบความรู้เกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา และแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาของเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งสามารถนำไปสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและครอบครัวได้ให้มีความมั่นคงรวมทั้งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของการทำเครื่องปั้นดินเผาไม่ให้สูญหายในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อรวบรวมและจัดระบบความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อหาแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาของการทำเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ และข้อมูลการศึกษาภาคสนามด้วยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พลวัตวัฒนธรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1) ประวัติและความเป็นมาในการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านสันทราย มีความโดดเด่นลักษณะทางภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านเอกลักษณ์วัฒนธรรมทางภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจากหมู่บ้านวัลลาย หมู่ที่ 7 บ้านหารแก้ว หมู่ที่ 2 ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จากบรรพบุรุษที่ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านสันทราย หมู่ที่ 12 ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2440 และได้นำภูมิปัญญาการปั้นหม้อมาเผยแพร่ให้แก่หมู่บ้านสันทราย ในเวลาต่อมาได้มีการพัฒนาจากการปั้นหม้อมาเป็นการปั้นไห หม้อน้ำ หม้อแกง โอ่งน้ำ หม้อต่อมหรือหม้อก้นกลมปากผาย และตุ๊กตาในลักษณะภาพเหมือนต่าง ๆ เพื่อให้มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นที่ต้องการของตลาดเพื่อส่งออกในเขตพื้นที่ใกล้เคียง อีกทั้งยังมีการปั้นกระถางดอกไม้ รูปสัตว์ เช่น สิงห์ หมู มังกร ช้าง ม้า ลิง โค กระบือ ฯลฯ และมีการปั้นน้ำตันที่มีลวดลายโดดเด่นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ปัจจุบันทางหมู่บ้านได้นำดินมาจากบ้านหนองป่าขาว หมู่ที่ 8 ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ สาเหตุที่ต้องนำดินจากนอกพื้นที่เข้ามา เนื่องจากสภาพดินในหมู่บ้านสันทรายเป็นสภาพเนื้อดินร่วนปนทราย จึงไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้ วิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านสันทรายเป็นวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่มีการใช้เตาเผาอุณหภูมิสูงหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต เน้นใช้เตาเผาแบบดั้งเดิมก่อด้วยอิฐในการทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยอุณหภูมิปกติ และยังคงอนุรักษ์การผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมเพื่อสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้คงอยู่กับบ้านสันทราย

ภาพที่ 1 วิธีการขึ้นรูปทรงเครื่องปั้นดินเผาแบบในอดีต

2) การรวบรวมและจัดระบบความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชน เป็นการเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ในส่วนของรูปทรงจะเป็นทรงกลมเหลี่ยมที่มาจากแม่พิมพ์ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับคำสั่งซื้อของพ่อค้า ส่วนที่มาของดินสำหรับปั้นนั้นจะนำมาจากบ้านหนองป่าขาว เนื่องจากที่อื่นมีราคาที่สูง ซึ่งสมาชิกที่ร่วมมือกันในการผลิตเครื่องปั้นดินเผานั้นมีอยู่ 41 คน และยังได้รับความช่วยเหลือจากภาคเอกชน ภาครัฐ และสถาบันการศึกษา ในด้านขั้นตอนการทำนั้นจะต้องเตรียมดินก่อน การเตรียมดินจะเน้นประสบการณ์ในการเลือกดินที่จะสามารถนำไปทำเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ปัจจุบันชาวบ้านได้นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องทุ่นแรงในการผลิตแต่มีแค่บางส่วนที่ยังใช้วิธีดั้งเดิมอยู่ โดยใช้มือในการปั้นเป็นหม้อเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชน ส่วนการส่งออกและการตลาดมีทั้งการเสนอขายในสถานที่ต่าง ๆ และทางออนไลน์ ปัจจุบันเครื่องปั้นดินเผายังมีการเพิ่มลวดลายและการตกแต่งด้วยสีเพื่อเพิ่มจุดขายของเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 2 การผลิตเครื่องปั้นดินเผาในปัจจุบันของชุมชนบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

3) แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านสันทราย มีการสืบทอดภูมิปัญญาจากผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา มีวิธีการส่งเสริมและถ่ายทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาให้กับคนรุ่นใหม่ และผู้ที่มีความสนใจในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาหันกลับมาสนใจและสืบสานต่อยอดมิให้เลือนหาย การเปิดศูนย์การเรียนรู้ โดยคุณพ่อก้อน อุตตะมะ ด้วยความเต็มใจ มีใจรัก สานต่อภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผา และฝึกประสบการณ์ให้กับผู้ที่สนใจโดยไม่มีค่าใช้จ่าย อีกทั้งสามารถสร้างอาชีพที่มีความมั่นคงจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ปัจจุบันมีผู้สนใจ นักเรียนและนักศึกษาเข้ามาศึกษาดูงานในเรื่องการผลิตเครื่องปั้นดินเผาภายในชุมชนเป็นประจำ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความรู้ติดตัวให้กับนักเรียนและนักศึกษา ไม่ใช่เพียงแค่คนในชุมชนบ้านสันทรายเท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันวัยรุ่นยุคใหม่ภายในชุมชนมีความสนใจน้อยลง และมีทางเลือกในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ ตลอดจนมีตัวเลือกในการประกอบอาชีพที่มั่นคงและสะดวกสบาย โดยนิยมไปทำงานในตัวเมืองเป็นหลักจึงทำให้ผู้ที่สืบทอดภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ลดลง อีกทั้งผู้ที่มีความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาภายในชุมชนมีอายุเพิ่มมากขึ้น หรือมีการเสียชีวิตลงจึงส่งผลให้มีผู้สืบทอดภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาลดลง

ภาพที่ 3 เครื่องปั้นดินเผาที่อยู่ตัวแล้วเพื่อรอนำเข้าเตาเผา

ภาพที่ 4 เตาเผาเครื่องปั้นดินเผา

อภิปรายผล

1) ประวัติและความเป็นมาในการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านสันทราย มีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่มีความรู้ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาเช่น หม้อน้ำ หม้อแกง แจกัน กระถาง เป็นต้น และถ่ายทอดส่งต่อกันเป็นรุ่น ๆ ปัจจุบันมีพัฒนาการเครื่องปั้นดินเผาในลักษณะต่าง ๆ ที่หลากหลายโดยเฉพาะงานปั้นภาพเหมือน เพื่อให้มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้เป็นที่ต้องการต้องตลาดและส่งออกไปยังพื้นที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (อ้างถึงใน กิตติยา ฤทธิภักดี และวรวิทย์ มาศแก้ว 2566) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่ยุทธบุรุษได้ช่วยกันสร้างสรรค์และสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยการเก็บรักษาความรู้ที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น สืบสานจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ให้กับคนในครอบครัวและพัฒนาไปสู่สังคมในชุมชนท้องถิ่น เป็นการสะท้อนความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม ความเชื่อ ประเพณี และการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านสันทรายโดยก่อให้เกิดจินตนาการทางความคิด สอดคล้องกับการศึกษาของ เดโซ แซนน้ำแก้ว และคณะ (2559) เรื่อง ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา: กรณีศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผามีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของคุณภาพผลิตภัณฑ์ แต่มีความเปลี่ยนแปลงในส่วนของคุณภาพการผลิตให้มีความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้น และมีการนำลวดลายใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสวยงาม แต่ยังคงยึดรูปแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับมุมมองของ สืบศักดิ์ สิริมงคลกาล และคณะ (2562) เรื่อง การพัฒนาระบบและกลไกการดำรงอยู่ของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ พบว่า ชุมชนด่านเกวียนเป็นชุมชนเครื่องปั้นดินเผาที่มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ไม่เก่าแก่มาก ประมาณ 100 ปี แต่ด้วยภูมิปัญญาของช่างปั้นที่สามารถผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนที่มีความสวยงามและมีอัตลักษณ์ของตนเองอย่างชัดเจน ดังการศึกษาของ กนิษฐา เรื่องวรรณคดี (2557) ศึกษาสัมพันธ์ภาพระหว่างลวดลายประทับดินเผาบ้านเชียงกับลายมงคลสมัยนิยมสู่งานออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดอุดรธานี พบว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดอุดรธานี มีการนำลายบ้านเชียงมาประยุกต์ลงบนผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยคงลักษณะเด่นของลายที่สามารถสื่อถึงความสงบและเป็นบ้านเชียงและแฝงด้วยความหมายเชิงมงคลให้แก่ผู้บริโภค

2) การรวบรวมและจัดระบบความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านสันทราย มีความสำคัญตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมดินที่จะเน้นประสบการณ์ของผู้ทำ ในการเลือกดินที่จะสามารถนำไปทำเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยในปัจจุบันชาวบ้านได้นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องทุ่นแรงในการผลิต มีการใช้วิธีดั้งเดิมอยู่โดยใช้มือในการปั้นเป็นหม้อเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชน มีการผสมผสานลวดลายและการตกแต่งด้วยสี เพื่อเป็นเอกลักษณ์และเพื่อเพิ่มจุดขายของเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนได้ อีกทั้ง ยังมีการตกลงร่วมกันระหว่างคนในชุมชน และยังมีร่วมกันจัดพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านสันทรายในการถ่ายทอด

ความรู้ที่สนใจได้ศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ ชันแก้ว สมบูรณ์ (2559) ที่ว่า ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่เกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างจะมีการเตรียมอิฐชนิดต่าง ๆ กระเบื้องปูพื้น กระเบื้องมุงหลังคา ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน และผู้ทำต้องมีทักษะประสบการณ์สูงในการทำเครื่องปั้นดินเผา นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานร่วมกับผลิตภัณฑ์ประเภทท่อน้ำ ท่อร้อยสาย เพื่อให้สอดคล้องกับค่านิยมของตลาดในปัจจุบัน เพื่อสามารถใช้สอยและประดับตกแต่งในบ้านได้ โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญชู บุญสุข (2555) เรื่อง การพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาในวิถีชุมชนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชุมชนยังอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิม มีกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ขั้นตอนต่าง ๆ มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ขั้นตอนการเตรียมดิน การเตรียมดินเชื้อ การเตรียมเนื้อดินปั้น เครื่องมือ และอุปกรณ์การขึ้นรูป การคากและการเผา ในขณะที่การศึกษาของ วิมล ทองดอนกลิ้ง (2560) เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในท้องถิ่นให้มีเอกลักษณ์และสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มผลผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา “บางแก้วเซรามิก” ตำบลปลักแรด อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาความสำคัญอยู่ที่การนำไปใช้งาน จะต้องรู้ถึงลักษณะคุณสมบัติเฉพาะ ขอบเขต และข้อจำกัดในเครื่องปั้นดินเผาที่นำไปใช้ก่อน ด้วยเหตุนี้การนำเครื่องปั้นดินเผาไปใช้ต้องคำนึงถึงหน้าที่และวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา มีหลากหลายรูปแบบ และแต่ละรูปแบบหรือลักษณะมีหน้าที่ต่างกัน เพราะฉะนั้น การนำไปใช้ย่อมต่างกันไปด้วย สุดท้ายผลิตภัณฑ์นั้นก็ไม่มีประโยชน์ ซึ่งผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของชุมชนสันทรายย่อมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านคุณสมบัติของวัสดุที่นำมาผลิต การส่งออกด้านตลาด การเพิ่มผลผลิตและการตกแต่งด้วยสีที่หลากหลายรูปแบบที่คำนึงถึงค่านิยมของคนในปัจจุบัน ซึ่งเป็นอีกลักษณะหนึ่งของการรวบรวมและจัดระบบความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชน

3) แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาของการทำเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านสันทรายได้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีการสืบทอดผ่านผู้มีความรู้และผู้มีประสบการณ์ มีวิธีการส่งต่อให้กับคนรุ่นใหม่ผ่านผู้ที่สนใจ และการเปิดศูนย์การเรียนรู้ ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจในการศึกษาการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนที่มีต่อการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของ พัฒนา สุขประเสริฐ (2558) ที่กล่าวถึงสิ่งสนับสนุนในเรื่องการสร้างให้เกิดการยอมรับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน่าสนใจ ได้แก่ สิ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาามีคุณค่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์จริง โดยภูมิปัญญาช่วยตอบสนองความต้องการในเรื่องการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ สร้างกิจกรรมให้ร่วมกัน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งที่ทำให้เกิดการสร้างการเรียนรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้องและชัดเจน สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ สิ่งสุดท้าย คือ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการนำสาร หรือความหมายจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่บุคคลเป้าหมาย ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ โดยวิธีการการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลให้ได้ทราบถึงข้อดีของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การทดลองใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน สถานศึกษา หน่วยงาน

ภาครัฐที่สนใจ รวมทั้งการรณรงค์เพื่อให้เกิดการยอมรับและมีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ วัชระ วชิรภัทรกุล (2559) เรื่องการพัฒนาารูปแบบผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เหมาะสมกับ ชุมชนเลี้ยงช้าง บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอน้ำตม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า รูปแบบผลิตเครื่องปั้นดินเผา ของผลงานในแต่ละชุดมีความเหมาะสมในการเลือกใช้วัสดุ มีขั้นตอนและเทคนิคในการผลิตที่ไม่สลับซับซ้อน โดยยังคงยึดหลักการออกแบบตามแนวคิดและแรงบันดาลใจจากความเป็นอัตลักษณ์ของศูนย์ศึกษาประจำชุมชน โดยนำคุณลักษณะเด่นของช้างมาเป็นการออกแบบและการผลิตผลงานเซรามิก ซึ่งตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ต้องการ คือ การสร้างสรรค์ผลงานสำหรับศูนย์ศึกษาในรูปแบบใหม่ที่มีคุณค่าทางความงามสุนทรียศาสตร์ รวมไปถึงประโยชน์ใช้สอยได้อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับการศึกษาของ เพิ่มภูมิวิทย์ หวานเสียง (2553) เรื่อง กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาตำบลป่าจั่ว อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยพบว่า ผู้ผลิตได้ทำการผลิต เครื่องปั้นดินเผาโดยมีแนวทางศึกษาค้นคว้าการผลิตจากท้องถิ่นใกล้เคียง จากเอกสารต่าง ๆ และศึกษาจากต่างถิ่น แล้วทดลองผลิตจนสามารถผลิตได้สำเร็จ เมื่อกิจการมีการขยายตัว จึงตั้งศูนย์พัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยมีการจ้างงานเพิ่มขึ้นจึงทำให้มีถ่ายทอดความรู้จากผู้ผลิตรุ่นเก่าสู่ผู้ผลิตรุ่นใหม่ เมื่อผลิตจนเกิดความชำนาญ แล้วจึงออกไปประกอบกิจการผลิตเอง ทำให้มีการผลิตและแข่งขันกันในท้องถิ่น เกิดเครือข่ายแรงงานในหมู่บ้าน ส่งผลให้คนในชุมชนมีงานทำ ลดปัญหาการว่างงาน ก่อให้เกิดรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น การพัฒนาส่งเสริมภูมิปัญญา การทำเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านสันทรายสามารถทำได้ผ่านการส่งต่อความรู้จากผู้เชี่ยวชาญไปยังคนรุ่นใหม่ รวมถึงการสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจในเทคนิคการผลิตดั้งเดิม พร้อมทั้ง มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการยอมรับและการใช้งานภูมิปัญญานี้ในวงกว้าง โดยเน้นให้เห็นถึงคุณค่า และประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและลดปัญหาการว่างงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาในการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งชุมชนหรือนักวิจัยสามารถนำความรู้นี้ไปบูรณาการกับชุมชนที่ทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมที่ประสบปัญหา เพื่อแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ผลวิจัยจากการรวบรวมและจัดระบบความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชน สามารถนำไปสู่การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยเหลือในการจัดสรรงบประมาณและการกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนได้
3. ผลการวิจัยจากการหาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาของชุมชน ชุมชนและสถาบันการศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนที่ประสบปัญหาและขาดแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป นักวิจัยควรขยายขอบเขตพื้นที่ศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อได้เรียนรู้ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีความหลากหลาย และสามารถเสนอแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาให้สอดคล้องกับตลาดและความนิยมของผู้คนในปัจจุบัน
2. ในการทำวิจัยในครั้งต่อไป นักวิจัยควรยกระดับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรวบรวมและจัดระบบความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนให้มีความทันสมัยและเป็นปัจจุบันมากที่สุด
3. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป นักวิจัยควรยกระดับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะอื่น ๆ ที่เป็นจุดเด่นของชุมชน เพื่อสามารถหาแนวทางในการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในงานหัตถกรรมของชุมชน โดยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา เรืองวรรณศักดิ์. (2557). ลวดลายประทับดินเผาบ้านเชียงบูรณาการสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 6(2), 1-25.
- กิตติยา ฤทธิ์ภักดี และวรวีท มาศแก้ว. (2566) แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุงในตำบล ควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล *ในการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14.* (725-740).
- ชั้นแก้ว สมบูรณ์. (2559). *การศึกษาความพึงพอใจการให้บริการวิชาการโครงการอบรมกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของสาขาเซรามิกส์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.* (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- เดโช แชนน้ำแก้ว, จิตติมา ดำรงวัฒนะ และธีรวุฒิ สุวรรณวงศ์. (2559). ศึกษาภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิชาการสังคมมนุษย์*, 6(1), 56-71.
- บุญซุบ บุญสุข. (2555). *การพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาในวิถีชุมชนชนจังหวัดนครราชสีมา.* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- เพิ่มภูมิวิทย์ หวานเสียง. (2553). *กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาในตำบลป่าจี่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย.* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ภควดี โอสถาพร. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เซรามิกต้นแบบที่มีแนวคิดตั้งอยู่บนวิถีและอัตลักษณ์ของชุมชน หมู่บ้านอินทขิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่.
- วัชร วัชรภัทรกุล. (2559). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่เหมาะสมกับชุมชนเลี้ยงช้าง บ้านตากกลาง ตำบล กระโพ อำเภอดำขุนทด จังหวัดสุรินทร์. (รายงานการวิจัย). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- วิมล ทองดอนกลิ้ง. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในท้องถิ่นให้มีเอกลักษณ์และสร้างมูลค่าเพิ่ม ของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา “บางแก้วเซรามิค” ตำบลปลักแรด อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (2564). กิจกรรมการศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพศูนย์ การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม ในการอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรพื้นถิ่นอย่างยั่งยืน. (รายงาน การวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สืบศักดิ์ สิริมงคลกาล, สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง, วิรุณ ตั้งเจริญ และพฤทธิ ศุภเศรษฐศิริ (2562). การพัฒนาระบบ และกลไกการดำรงอยู่ของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารสถาบัน วัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 19(2), 133–150.

ปัญหาและความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

Problems and Welfare Needs of the Elderly:
Ban Mueang Klang area, Ban Luang Subdistrict,
Chom Thong District, Chiang Mai Province.

จารุภัทร จันทรฟู พิยะดา ภูพานนท์ แพร่วร่ง กาละวิน

ธิมาภรณ์ กรวิภาคำสุข และ ธันัญญา งามหน้า

Jaruphat Janfoo Piyada Phupanon Praewrung Kalavin

Thimaporn Kornwiphakamsuk and Thananya ngamhna

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 24 กันยายน 2567

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 4 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง 2) เพื่อศึกษาปัญหาสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง และ 3) เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 238 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลวิจัยพบว่า สถานการณ์การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ (รพ.สต.) มีสถานพยาบาลเพื่อบริการผู้สูงอายุที่ต้องรักษาพยาบาลอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง ในขณะที่ปัญหาด้านการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง พบว่า ปัญหาด้านผู้สูงอายุ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 โดยผู้สูงอายุไม่มีความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยี และความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง พบว่า ความต้องการด้านร่างกาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 โดยผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีและต้องการให้มีประกันสุขภาพ

คำสำคัญ: สวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุ อำเภอจอมทอง

ABSTRACT

This quantitative research aims to: 1) examine the current state of social welfare for the elderly in Ban Mueang Klang, 2) identify the challenges related to elderly social welfare in the area, and 3) explore the social welfare needs of the elderly in Ban Mueang Klang, Ban Luang Subdistrict, Chom Thong District, Chiang Mai Province. The study employed a questionnaire as the research tool, targeting 238 elderly individuals aged 60 years and above. Data were analyzed using descriptive statistics.

The findings revealed that the overall social welfare situation for the elderly in Ban Mueang Klang is rated at a high level, with an average score of 4.22. The local Health Promotion Hospital provides regular and continuous medical care services for the elderly. The challenges in providing social welfare were rated at the lowest level overall, with an average score of 2.07. The main issue identified was the elderly's lack of knowledge in using technology. Regarding the social welfare needs of the elderly, physical health needs were rated the highest, with an average score of 4.44. Most respondents expressed a desire for annual health check-ups and access to health insurance.

KEYWORDS: Social Welfare, Elderly, Chom Thong District

บทนำ

ในปี 2562 มีจำนวนประชากรโลก 7,713 ล้านคน พบว่า มีประชากรในกลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวนสูงถึง 1,016 ล้านคน ซึ่งองค์การสหประชาชาติยังได้คาดการณ์ว่า อีก 20 ปีข้างหน้า จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มสัดส่วนขึ้นถึง 1 ใน 5 ของประชากรโลก (สำนักงานสถานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ, 2562) โดยในปี 2556 มีประชากรสูงอายุมากถึง 9.6 ล้านคน หรือร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด และในปี 2561 เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก โดยมีสัดส่วนของประชากรสูงอายุประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด กล่าวได้ว่าประเทศไทยกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” โดยมีแนวโน้มว่าในปี 2564 ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอีกไม่ถึง 20 ปีข้างหน้า เมื่อประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีสัดส่วนถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (บรรลุ ศิริพานิช, 2557 อ้างถึงใน มณฑิตา ศรีพล, 2562) และในปี พ.ศ. 2573 ประเทศไทยจะมีจำนวนสัดส่วนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอยู่ที่ร้อยละ 26.9 ของประชากรไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2560, อ้างถึงใน ธนเดช คิมเนียง, 2564)

โครงสร้างประชากรของไทยมีลักษณะเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยปี พ.ศ. 2560 รัฐบาลได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 3) ซึ่งมีนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย โดยเป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์ในการให้เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอ จึงได้เพิ่มบทบัญญัติเรื่องการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย และบทบัญญัติเกี่ยวกับที่มาของเงินกองทุนเพื่อให้รวมถึงเงินบำรุงกองทุนที่ได้รับจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิต และเมื่อมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 1 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศโครงสร้างประชากรดังกล่าวจะส่งผลให้พฤติกรรมของประชากรและอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ความต้องการพื้นฐานต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะของประชากร ประชากรผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาจมีความต้องการทางด้านอาหาร ยา ที่อยู่อาศัย รวมไปถึงความต้องการด้านเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ฉบับที่ 3, 2560; สำนักงาน กพ. 2561, อ้างถึงใน ศศิวิมล กองทรัพย์เจริญ, 2563)

ปัจจัยส่วนบุคคลปัญหาพื้นฐานของผู้สูงอายุและปัจจัยที่เอื้ออำนวย (Ecosystem) มีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อความต้องการของผู้สูงอายุ โดยปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลต่อความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกันย่อมมีความต้องการสวัสดิการสังคมที่ต่างกันด้วย ดังนั้น การจัดสวัสดิการให้เหมาะสมตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุจึงควรพิจารณาสถานภาพของผู้สูงอายุและปัญหาพื้นฐานของผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ (ทั้งร่างกายและจิตใจ) เมื่อร่างกายป่วย จิตใจก็ป่วยด้วย (นันทนา อยู่สบาย 2557; กิตติวงศ์ สาสวด 2560, อ้างถึงใน ปาริฉัตร พันธุ์กิติ, 2564)

งานสวัสดิการสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนทุกคนในสังคมตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย กล่าวได้ว่าวัฏจักรชีวิต (Life cycle) ของคนในสังคมแต่ละคนต้องได้รับบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น บริการด้านสุขภาพอนามัย บริการด้านการศึกษา บริการด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น ในขณะที่องค์กรภาครัฐจะเข้ามามีบทบาทรับผิดชอบก็ต่อเมื่อระบบสนับสนุนทางสังคมที่ใกล้ชิดของบุคคลนั้นไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้หน้าที่สำคัญของรัฐอีกประการหนึ่ง คือ การดูแลรับผิดชอบให้ประชาชนที่เดือดร้อนให้ได้รับบริการสังคมขั้นพื้นฐานหรือบริการสวัสดิการสังคมจากรัฐ (สมปอง สุวรรณภุมมาและคณะ, 2564) โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางที่จะต้องได้รับสวัสดิการของรัฐให้ครอบคลุมในทุกมิติอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีความสุข และไม่ถูกละเลยจากสังคม ทั้งนี้ ควรมีการพัฒนานโยบายที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง เช่น การเข้าถึงบริการสุขภาพ การจัดหาสถานที่พักอาศัยที่เหมาะสม รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นต้น

บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 75 กิโลเมตร มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 238 คน จากประชากรทั้งหมด (เทศบาลตำบลบ้านหลวง, 2566) นับเป็นอีกชุมชนหนึ่งในตำบลบ้านหลวงที่มีผู้สูงอายุจำนวนมาก มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย และจากการที่มีอายุที่เพิ่มมากขึ้นจึงทำให้ต้องการความช่วยเหลือด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ และเงินช่วยเหลือ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุต้องการสวัสดิการสังคมด้านต่าง ๆ เนื่องจากผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง หมู่ที่ 11 มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวนมากที่สุดในตำบลบ้านหลวง จึงทำให้ต้องการทราบถึงปัญหาและการจัดสวัสดิการสังคมต่าง ๆ ที่ได้รับจากภาครัฐ ว่ามีการจัดสวัสดิการสังคมอย่างไร และทั่วถึงกับชาวบ้านทุกคนหรือไม่ ผู้สูงอายุภายในหมู่บ้านมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการในด้านการศึกษา เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ และใช้เทคโนโลยีไม่ค่อยได้ ด้านอาชีพและรายได้ เนื่องจากผู้สูงอายุมีอายุที่มากขึ้นทำให้ผู้สูงอายุทำงานช้าลง การจัดสวัสดิการสังคมจึงมีความจำเป็นต่อผู้สูงอายุและเพื่อเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุในบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสถานการณ์การจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมุ่งศึกษาปัญหาสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จากผู้สูงอายุจำนวนทั้งสิ้น 238 คน ผู้วิจัยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะได้มาซึ่งสารสนเทศเพื่อปรับปรุงการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในเขตพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ตรงตามความต้องการและประโยชน์สูงสุดต่อผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาและความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การเก็บข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แม้ว่าจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แต่เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของผู้สูงอายุที่ไม่เอื้อต่อการทำแบบสอบถามด้วยตนเอง ใช้เวลาในการอ่านข้อคำถาม 30 นาที ต่อ 1 ชุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการอ่านข้อคำถามจากแบบสอบถามให้กับผู้สูงอายุ รวมถึงการอธิบายขยายความข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องที่สุด และได้ประสานงานร่วมกับผู้นำชุมชนบ้านเมืองกลาง และอาสาสมัครหมู่ที่ 11 ในการช่วยอ่านแบบสอบถามแก่ผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงได้ และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยในชุมชนบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในการวิจัยครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 238 คน (เทศบาลตำบลบ้านหลวง, 2566)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สถานการณ์การจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ตอนที่ 3 ปัญหาสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และ ตอนที่ 4 ความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การสร้างแบบสอบถาม เริ่มจากศึกษารายละเอียดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จากตำรา เอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสังเคราะห์กำหนดกรอบแนวคิด และนำไปสร้างเครื่องมือแบบสอบถามภายใต้ขอบข่ายของการดำเนินงานวิจัย เมื่อแล้วเสร็จจึงนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้สูงอายุ บ้านแม่หอย จำนวน 30 คน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้มาปรับปรุง เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาค่าการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) จากนั้นนำมาพิจารณาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัญหาและความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 70-74 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับการศึกษา ประถมศึกษา ไม่ได้ประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุที่มีรายได้จากเบี้ยผู้สูงอายุหน่วยงานราชการและบุตรหลานมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 5,000 บาท อาศัยอยู่ด้วยกันส่วนใหญ่ไม่เกิน 3 คน และส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว โดยโรคประจำตัวส่วนใหญ่เป็นความดันโลหิตสูง

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การจัดการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง

สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล	4.22	0.40	มาก
2. ด้านรายได้/เบี้ยยังชีพ	4.16	0.72	มาก
3. ด้านที่พักอาศัย	4.09	0.65	มาก
4. ด้านนันทนาการ	4.03	0.68	มาก
5. ความมั่นคงทางสังคม	4.14	0.70	มาก
6. ด้านการบริการทางสังคม	4.01	0.56	มาก
รวม	4.10	0.62	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สถานการณ์การจัดการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มีสถานพยาบาลเพื่อบริการผู้สูงอายุที่ต้องรักษาพยาบาลอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง ด้านรายได้/เบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 โดยผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพทุกเดือน ด้านที่พักอาศัยของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 โดยเทศบาลจัดหาที่อยู่อาศัยที่จัดไว้เฉพาะสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถอาศัยอยู่ในบ้านของตนเองได้ ด้านนันทนาการอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.03 โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีศูนย์บริการผู้สูงอายุเพื่อปรึกษาและเป็นสถานที่ในการออกกำลังกาย ด้านความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 โดยเทศบาลส่งเสริมให้มีการรณรงค์ให้คนในครอบครัวและชุมชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และด้านการบริการทางสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานรัฐบาล หน่วยงานเอกชน มีโครงการอบรมเพื่อให้ความรู้แก่อาสาสมัครเพื่อดูแลผู้สูงอายุตามลำดับ

ภาพที่ 1 การตรวจเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงและผู้พิการ
ที่มา: (เทศบาลตำบลบ้านหลวง, 2566)

ภาพที่ 2 การลงทะเบียนเพื่อรับเบี้ยผู้สูงอายุ
ที่มา: (เทศบาลตำบลบ้านหลวง, 2566)

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง

ปัญหาด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ด้านผู้สูงอายุ	2.07	1.15	น้อยที่สุด
2. ด้านการให้บริการของหน่วยงาน	1.95	1.04	น้อยที่สุด
3. ด้านการประสานงานหน่วยงาน	1.98	1.06	น้อยที่สุด
4. ด้านบุคลากรของหน่วยงาน	1.89	0.98	น้อยที่สุด
รวม	1.97	1.06	น้อยที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัญหาด้านการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านเมืองกลาง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.97 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 โดยผู้สูงอายุไม่มีความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยี ด้านการจัดการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ประเด็นปัญหาด้านการให้บริการของหน่วยงาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.95 โดยการให้บริการของหน่วยงานไม่สามารถตอบสนองความต้องการผู้สูงอายุ ประเด็นปัญหาด้านการประสานงานหน่วยงาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.98 โดยขาดการประสานงานเพื่อนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติและขาดการประชาสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารในการให้บริการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ประเด็นปัญหาบุคลากรของหน่วยงาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.89 โดยเจ้าหน้าที่มีงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอและเจ้าหน้าที่เลือกปฏิบัติต่อการบริการผู้สูงอายุ ตามลำดับ

ภาพที่ 3 การสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง

ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ด้านร่างกาย	4.44	1.43	มากที่สุด
2. ด้านจิตใจ	4.61	0.91	มากที่สุด
3. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ	4.88	0.45	มากที่สุด
รวม	4.64	0.93	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านร่างกาย อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 โดยต้องการให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี และต้องการให้มีประกันสุขภาพ ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 โดยเห็นว่า ควรมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อเป็นการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมตามความสนใจ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88 โดยต้องการให้มีการจัดการอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่หรือบริการสาธารณะอื่น ต้องการให้มีการจัดตั้งการประชุมร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล หน่วยงานเอกชน ฯลฯ และผู้สูงอายุเพื่อรับฟังความคิดเห็นปัญหาและความต้องการในการจัดทำสวัสดิการสังคม

ภาพที่ 4 การจัดกิจกรรมสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุ
ที่มา: (เทศบาลตำบลบ้านหลวง, 2567)

ภาพที่ 5 การจัดการศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ
ที่มา: (เทศบาลตำบลบ้านหลวง, 2567)

อภิปรายผล

1) สถานการณ์การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการของภาครัฐในด้านต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพ สวัสดิการสังเคราะห์ การจัดงานศพตามประเพณี การรักษาพยาบาล และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของกรมประชาสงเคราะห์ (2536, อ้างถึงใน นฤมล ถาวร, 2561) ที่กล่าวว่า จะต้องครอบคลุมในทุกด้าน ประกอบด้วย ด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ ความมั่นคงทางสังคม การบริการทางสังคม และนันทนาการ ซึ่งสถานการณ์การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ ภาณุรุจ เตชวารี (2555) ศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลยายแย้มพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการของภาครัฐ เช่น ได้รับเบี้ยยังชีพทุกเดือน มีการตรวจสุขภาพประจำเดือน มีการรวมกลุ่มกันในการทำอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ แต่ต่างจากข้อค้นพบในการศึกษาของ กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย และคณะ (2563) ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย พบว่า ภาพรวมของการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐก่อนจะนำนโยบายและแผนในแต่ละพื้นที่ที่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจะต้องทราบถึงความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อที่จะนำไปสู่การปรับปรุงให้มีรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด ซึ่งส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการวางแผนการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ โดยทุกองค์ประกอบที่ศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

2) ปัญหาด้านการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยี ขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งมีผลต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดสถานการณ์ในภาพรวมของผู้สูงอายุของ สุมาลี สังข์ศรี (2540, อ้างถึงใน สมชาย สภา, 2562) ที่กล่าวว่า ปัญหาความรู้ของผู้สูงอายุมีพื้นฐานมาจากการศึกษา ไม่มีโอกาสได้รับความรู้ในด้านต่าง ๆ เพิ่มเติม เช่น การเรียนรู้ในเรื่องการใช้เทคโนโลยี การช่วยเหลือตัวเองจากการบาดเจ็บ ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการศึกษาของ อรรถพงษ์ คชศักดิ์ (2562) ศึกษาแนวทางการจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลเขาสนชัย อำเภอเขาสนชัย จังหวัดพัทลุง พบว่า ผู้สูงอายุมีการเคลื่อนไหวร่างกายที่ช้าลง หลงลืม มีโรคประจำตัว ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และมีปัญหาในการเรียนรู้และการสื่อสาร ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของ กรจงรักษ์ ชาตรุประวิณ (2561) ศึกษาปัญหาของผู้สูงอายุกับการจัดสวัสดิการชุมชนในเขตเมือง:

ศึกษารณี 2 ชุมชน ในเขตวังทองกลางกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุมีความเตรียมพร้อมก่อนวัยเกษียณ มีปัญหาในการดำรงชีวิตน้อย มีการรวมกลุ่มชมรมจากทางชุมชน ผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ๆ ได้รับความรู้ในการใช้เทคโนโลยี ได้รับข้อมูลข่าวสารทำให้มีผลต่อความสำเร็จในการจัดสวัสดิการและสามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างยั่งยืน

3) ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุยังคงมีความต้องการสวัสดิการทางด้านสุขภาพร่างกายและเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพ เนื่องจากผู้สูงอายุไม่สะดวกที่จะมารับการรักษาที่โรงพยาบาลได้ จึงต้องการให้มีเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลและให้การช่วยเหลือหรืออาจจะเป็นในรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ เช่น การตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุในทุก ๆ เดือน เพื่อเป็นการตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ พร้อมคำแนะนำการดูแลรักษาสุขภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดรูปแบบการจัดการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ บ้านเมืองกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูภัทรปัญญาคุณ (2560) ที่กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์มีอยู่ 3 ประการใหญ่ ๆ คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการด้านจิตใจ และความต้องการทางสังคม ซึ่งความต้องการด้านร่างกายเป็นจุดเริ่มต้นของการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ จึงมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับด้านร่างกายเป็นลำดับแรกเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ คณินนิตย์ บุลินรัมย์ (2564) ที่ว่า ความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ประเด็นด้านร่างกาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้สูงอายุได้รับการบริการสุขภาพโดยให้มีหน่วยงานบริการแก่ผู้สูงอายุถึงที่พักอาศัย เพื่อความสะดวกมีหน่วยงานแพทย์คอยให้คำปรึกษาแนะนำในดูแลสุขภาพโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เช่นเดียวกับการศึกษาของ ภาณุจรุจ เดชวาริ (2555) ศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการได้รับการส่งเสริมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง ต้องการการดูแลผู้ป่วยผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งยังต้องการการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. การตระหนักถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์การจัดสวัสดิการสังคมในอดีตและปัจจุบันมาพิจารณา เพื่อสร้างความตระหนักถึงในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2. ผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาการจัดสวัสดิการสามารถนำไปสู่การพัฒนาด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และชุมชน เพื่อให้การจัดสวัสดิการมีความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ผลการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ มีความต้องการด้านสวัสดิการสังคมที่แตกต่างกัน ผลวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การแยกประเด็นการพิจารณาการจัดลำดับความต้องการสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายขอบเขตของประชากร เพื่อศึกษาประชากรในกลุ่มที่กว้างขึ้นไปสู่ระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น

2. นักวิจัยควรมีการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย, จีระ ประทีป และพรรณอร วันทอง. (2557). รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. *สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(2), 656-670.
- กรจงรักษ์ ชาตรูปภูวิน. (2561). ปัญหาของผู้สูงอายุกับการจัดสวัสดิการชุมชนในเขตเมือง *ศึกษากรณี 2 ชุมชนในเขตวังทองหลวง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- คณินนิตย์ ปุฒัรัมย์. (2564). ความต้องการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองฝั อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์. *บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*.
- เทศบาลตำบลบ้านหลวง. (2566). *ประวัติและข้อมูลทั่วไป*. สืบค้นจาก <https://www.banloug.go.th>
- ธนเดช คิมเนียง. (2564). ความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลธารละหลอด อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. *นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยบุรีรัมย์*.
- นฤมล ถาวร. (2561). การบริหารจัดการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่. *เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้*.
- ปาริฉัตร พันธุ์รักดี. (2564). ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะคร้ำเอน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี. *นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปกร*.
- ศศิวิมล กองทรัพย์เจริญ. (2563). ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตตำบลตาสีที้ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง. *ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา*.

สมปอง สุวรรณภุมมา, พระมหาชาติชาย ปญญาวิโร, ผดุง วรรณทอง และ เตชา กับโก. (2563). แนวทางการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*. 7(1), 106-120.

พระครูภัทรปัญญาคุณ (เวียง แซ่ฮ้อย). (2560). *การศึกษาความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภานุรุจ เตชาวี. (2555). *ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลยามแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

มณฑิตา ศรีพล. (2562). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สมชาย สภา. (2561). *รูปแบบกิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนาความสามารถในการปรับตัวของผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (2564). *ผู้สูงอายุไทยต้องปรับตัวอย่างไร? เพื่อพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Active Aging)*. สืบค้นจาก <https://www.nxpo.or.th/th/gallery/14953/>

อรรถพงษ์ คชศักดิ์. (2562). *แนวทางการจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง*. พัทลุง: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร.อรรรรณ บุญพัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
รองศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ มาประณีต	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรัชยา เจียวก๊ก	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐ ชมภูพาน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิศา ผิวจันทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ฉิมพลี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ แก่นชา	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรรัตน์ พ่วงพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิรวรรณ ศรีหนูสุด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปริตต์ สายสี	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา ทองสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ดร.วารดา พุ่มผกา	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ดร.สรารุช รูปิน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.ราชรถ ปัญญาบุญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
ดร.จิรัฏฐิติ สันต๊ะยศ	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

1. วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

1.1 เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในสหสาขาวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง อาทิ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ พัฒนาชุมชน ปรัชญาและศาสนา ภาษาศาสตร์และวรรณกรรม ศิลปะและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ดนตรีศึกษา ภาษาวัฒนธรรม ดนตรีและนาฏศิลป์ การเมืองการปกครองและกฎหมาย สหวิทยาการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

1.2 เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1.3 เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ บูรณาการ และต่อยอดองค์ความรู้ ในการสร้างคุณค่าแก่ชุมชน

2. ข้อตกลงเบื้องต้น

2.1 บทความทุกบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง 3 ท่าน ในลักษณะ Double-blinded peer review โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบว่าเป็นใคร และผู้เขียนไม่ทราบว่าเป็นใคร ทั้งนี้ การพิจารณารับบทความเพื่อลงตีพิมพ์หรือไม่ได้ตีพิมพ์อยู่ที่ดุลพินิจของบรรณาธิการ ซึ่งถือเป็นอันสิ้นสุด

2.2 บทความ ข้อความ ภาพประกอบ และตารางข้อมูลต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสาร “ช่วงฝน” เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช้ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร “ช่วงฝน” โดยถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

2.3 บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่าการตีพิมพ์ซ้ำซ้อนกัน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว และจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ลงตีพิมพ์ในวารสาร “ช่วงฝน” อีกต่อไป

2.4 ผู้เขียนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและนโยบายของวารสาร “ช่วงฝน” อย่างเคร่งครัด หากไม่ยินยอมแก้ไขหรือไม่ดำเนินการตามคำแนะนำ บรรณาธิการมีสิทธิ์ที่จะไม่รับตีพิมพ์บทความอีกต่อไป

2.4 บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ส่งคืนผู้เขียน

3. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

3.1 บทความวิจัย (Research article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบและมีความมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการหรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น มีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุสมผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดแน่นอน มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณาวิเคราะห์ ตีความ และสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมุ่งวัตถุประสงค์

3.2 บทความวิชาการ (Academic article) เป็นการเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน และการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวต้องถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ ซึ่งจะเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนได้แสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจนด้วย

4. การพิจารณาบทความ

4.1 กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้ส่งบทความทราบ เมื่อได้รับบทความเรียบร้อยสมบูรณ์ทางระบบ Thaijo

4.2 กองบรรณาธิการจะตรวจสอบหัวข้อและเนื้อหาของบทความ โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประเภทของบทความ ตลอดจนรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ การอ้างอิง และไบบลิโอกราฟี หากไม่ครบถ้วน กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่ไม่รับตีพิมพ์บทความดังกล่าว

4.3 กรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นควรรับบทความไว้พิจารณาตีพิมพ์ ทางกองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อทำการกลั่นกรองในขั้นตอนต่อไป ด้วยการส่งบทความให้กับผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องตรวจสอบคุณภาพของบทความว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมจะลงตีพิมพ์หรือไม่ ในลักษณะ Double-blinded Review โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบว่าผู้เขียนเป็นใคร และผู้เขียนไม่ทราบว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นใคร (1 บทความ / 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ)

4.4 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณากลับกรองบทความแล้ว ทางกองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่า บทความควรจะนำลงตีพิมพ์หรือไม่ หรือเห็นควรที่จะส่งให้ผู้เขียนนำกลับไปแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิก่อน และนำส่งบทความดังกล่าวกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงตีพิมพ์ ทั้งนี้ ผู้เขียนจะต้องแก้ไขบทความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ภายใน 45 วัน หลังจากได้รับบทความพร้อมคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิกลับคืน

4.5 กองบรรณาธิการจะนำบทความที่ผ่านการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์ต่อไป

5. การจัดเตรียมบทความ

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร “ช่วงฉายา” จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น ทั้งนี้ บทความดังกล่าวจะต้องพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word โดยมีความยาวของบทความไม่เกิน 20 หน้า (นับรวมรูปภาพ ตาราง แผนภูมิ เอกสารอ้างอิง) ลงในกระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว ด้วยรูปแบบอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น ทั้งนี้ บทความจะต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

5.1 บทความวิจัย

5.1.1 ชื่อเรื่อง ชื่อ – นามสกุล สังกัด (ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ) และอีเมล

5.1.2 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200 - 250 คำ และคำสำคัญไม่เกิน 4 คำ

5.1.3 บทนำ

5.1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย

5.1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

5.1.6 ผลการวิจัย

5.1.7 สรุปผลการวิจัย

5.1.8 อภิปรายผล

5.1.9 ข้อเสนอแนะการวิจัย (ถ้ามี)

5.1.10 เอกสารอ้างอิง (ดำเนินการตามที่กำหนดในระเบียบนี้)

5.2 บทความวิชาการ

5.2.1 ชื่อเรื่อง ชื่อ – นามสกุล สังกัด (ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ) และอีเมล

5.2.2 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200 - 250 คำ และคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ

5.2.3 บทนำ

5.2.4 เนื้อหา ควรจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอ โดยจัดลำดับให้เหมาะสม และการนำเสนอเนื้อหาควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจในสาระนั้นอย่างง่าย

5.2.5 บทสรุป

5.2.6 เอกสารอ้างอิง (ดำเนินการตามที่กำหนดในระเบียบนี้)

5.3 ข้อกำหนดในการจัดเตรียมบทความ

5.3.1 ใช้อักษร TH SarabunPSK พิมพ์ทศกระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว

5.3.2 ตั้งค่าน้ำกระดาษ โดยมีระยะห่างจากขอบกระดาษ ทั้งด้านบน 1.25 นิ้ว ด้านล่าง 1.0 นิ้ว ด้านซ้าย 1.25 นิ้ว และด้านขวา 1.0 นิ้ว และมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เท่ากับหนึ่งช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์

5.3.3 การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้

ก. การลำดับหัวข้อให้ใช้ระบบตัวเลขกำกับ ตามด้วยเครื่องหมายจุด (.) หลังตัวเลข และเว้น 2 ช่วงตัวอักษร ก่อนเริ่มคำหรือข้อความต่อไป ดังนี้ 1.//.....

ข. การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญของหัวข้อ ดังต่อไปนี้

หัวข้อใหญ่ ให้วางชิดขอบหน้า ซึ่งหัวข้อใหญ่จะไม่ใส่ตัวเลขกำกับ และคำอธิบายของหัวข้อใหญ่ให้ขึ้นบรรทัดใหม่ โดยย่อหน้า 1.50 เซนติเมตร และเว้นบรรทัด 1 ช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์

หัวข้อรอง ให้เริ่มอักษรตัวแรกของหัวข้อใหญ่หรือเลขกำกับหัวข้อ โดยเว้นจากขอบกระดาษ 1.50 เซนติเมตร และคำอธิบายของหัวข้อรองจะอยู่ในบรรทัดเดียวกัน หรือจะขึ้นย่อหน้าใหม่ก็ได้ ตามความเหมาะสม กรณีที่หัวข้อรองไม่มีตัวเลขกำกับหัวข้อ ให้เริ่มหัวข้อย่อหรือเลขกำกับหัวข้อย่อ โดยให้อักษรตัวแรกตรงกับหัวข้อรอง

หัวข้อย่อย กรณีที่หัวข้อรองมีเลขกำกับหน้าหัวข้อ ให้เริ่มหัวข้อหรือเลขกำกับของหัวข้อย่อยที่อักษรตัวแรกของหัวข้อรอง ทั้งนี้ หัวข้อย่อยควรใช้การย่อหน้าในระบบเดียวกัน และไม่ควรมีหัวข้อย่อยมากเกินไป ดังต่อไปนี้

1. //

1.1 //

1.1.1 //

5.3.4 คำอธิบายในแต่ละหัวข้อ หากขึ้นย่อหน้าใหม่ให้ย่อหน้าตรงกับอักษรตัวแรกของหัวข้อนั้น ๆ ส่วนข้อความในบรรทัดต่อมาให้ชิดขอบหน้าตามปกติ

5.3.5 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน เช่น เครื่องหมายจุลภาค (,) ทวิภาค (:) และอัฒภาค (;) ให้พิมพ์ต่อเนื่องกับอักษรตัวหน้า และเว้น 1 ช่วงตัวอักษรก่อนข้อความต่อไป เช่น (ยุพิน เข้มมุก, 2559, 15 – 19)

5.3.6 หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านบนขวา ตั้งแต่ต้นจนจบบทความ

5.3.7 รายละเอียดในต้นฉบับ ให้พิมพ์ตามข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง (Title)

- ภาษาไทย ขนาด 18 พอยต์ (point), ตัวหนา และกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่) ขนาด 18 พอยต์ (point), ตัวหนา และกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2. ชื่อ – นามสกุลของผู้เขียน (ทุกคน)

- ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย (ตัวหนา) ภาษาอังกฤษ (ตัวธรรมดา) ขนาด 14 พอยต์ (point) ชิดขวา
- ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดของหน่วยงานที่สังกัด (ของผู้เขียนทุกคน) โดยให้ระบุหมายเลขที่ชื่อ – นามสกุล และกำหนดไว้ทางเชิงอรรถในหน้านั้น ๆ ขนาด ขนาด 12 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา)
- อีเมลของผู้เขียนบทความ 1 คน ที่จะเป็นผู้ติดต่อกับกองบรรณาธิการ ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) ชิดขวา

3. บทคัดย่อ

- ชื่อ “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 16 พอยต์ (point) (ตัวหนา) กึ่งกลางกระดาษ
- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) ชิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
- ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) ชิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว

4. คำสำคัญ (Keyword) เว้นจากบทคัดย่อ 1 ช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์
ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 4 คำ ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 พอยต์ (point)
(ตัวธรรมดา)

5. รายละเอียดบทความ

- หัวข้อใหญ่ ขนาด 16 พอยต์ (point) (ตัวหนา) ซิดซ้าย
- หัวข้อรอง ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวหนา) ซิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
- หัวข้อย่อย ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวหนา) ซิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
- ตัวอักษร ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) ซิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว

6. ภาพและตาราง กรณีมีภาพประกอบ ให้ระบุคำว่า *ภาพที่* ไว้ได้ภาพประกอบ และ
บรรยายได้ภาพ โดยให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ กรณีตารางประกอบ ให้ระบุคำว่า *ตารางที่* พร้อมทั้งข้อความ
บรรยายตาราง ไว้บนหัวตาราง โดยจัดให้ซิดซ้ายหน้ากระดาษ ทั้งนี้ ภาพและตารางประกอบ ควรบอกที่มา
โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพประกอบและเส้นซิดคั่นได้ตาราง ๑ บรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์ ด้วยตัวอักษร ขนาด
14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) กึ่งกลางหน้ากระดาษ

7. การเขียนเอกสารอ้างอิง ให้ใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามระบบ APA^{6th} โดยมี
รูปแบบการอ้างอิง 2 ส่วน ดังนี้

7.1 การอ้างอิงในเนื้อหาใช้ระบบนาม - ปี (Name-year Reference)

7.1.1 การอ้างอิงในเนื้อหาจากสื่อทุกประเภท ลงในรูปแบบ “ชื่อผู้เขียน
ปีพิมพ์ : เลขหน้าที่ปรากฏ” อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บเล็ก

7.1.2 ผู้เขียนคนไทยลงชื่อ-สกุล ส่วนผู้เขียนชาวต่างชาติลงเฉพาะนามสกุล

ตัวอย่าง

- โสเกรตีสัยว่าการอ่านสามารถจุดประกายได้จากสิ่งที้นักอ่านรู้อยู่แล้วเท่านั้นและความรู้ที่ได้รับมาไม่ได้มาจากตัวหนังสือ (แมนเกล, 2546, น.127)
- สุมาลี วีระวงศ์ (2552, น.37) กล่าวว่า การที่ผู้หญิงจะไปสื่อชักผู้ชายมาบ้านเรือนของตัวเองทั้ง ๆ ที่เขายังไม่ได้มาสู่ขอนั้น เป็นเรื่องผิดขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี

หมายเหตุ: ทุกรายการที่อ้างอิงในเนื้อหา จะต้องปรากฏในรายการบรรณานุกรมเสมอ

7.2 บรรณานุกรม (Bibliography) การเขียนบรรณานุกรมใช้รูปแบบของ APA^{6th} (American Psychology Association 6th edition) ดังตัวอย่างตามประเภทของเอกสาร ดังต่อไปนี้

7.2.1 หนังสือ

ชื่อ-สกุลผู้แต่ง. \ (ปีพิมพ์). \ชื่อหนังสือ. \ครั้งที่พิมพ์. \เมืองที่พิมพ์: \สำนักพิมพ์.

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Date of publication). \ Title of book. \ (Edition). City, State or Country of publication: Publisher.

ตัวอย่าง

แมนเกล, อัลแบร์โต. (2546). *โลกในมือนักอ่าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พิชเนต พรินติ้ง เซ็นเตอร์.

สุมาลี วีระวงศ์. (2552). *วิถีชีวิตไทยในลิลิตพระลอ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.

Tidd, J., Bessant, J. & Pavitt, K. (2001). *Managing innovation*. (2nd ed). Chichester: John Wiley and Sons.

7.2.2 บทความวารสาร

ชื่อ-สกุลผู้เขียน. \ (ปี). \ ชื่อบทความ. \ ชื่อวารสาร. \ ปีที่(ฉบับที่), \ หน้าที่ปรากฏบทความ.

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Date of publication). \ Title of article. \ Journal title.

Volume(Number), Page.

ตัวอย่าง

ผ่อง แซ่งกิ่ง. (2528). *ศิลปกรรมอันเนื่องกับไตรภูมิ*. *ปาจารย์สาร*. 12(2), 113-122.

Shani, A., Sena, J. and Olin, T. (2003). Knowledge management and new product development: A study of two companies. *European Journal of Innovation Management*. 6(3), 137-149.

7.2.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. \ (ปีการศึกษา). \ ชื่อวิทยานิพนธ์. \ ระดับปริญญา \ สาขาวิชาหรือภาควิชา \ คณะ \ มหาวิทยาลัย.

Author, A. A. \ (Date of publication). \ Title thesis. (Unpublished doctoral dissertation or master's thesis). Name of Institution, Location.

ตัวอย่าง

ปณิธิ อมาตยกุล. (2547). *การย้ายถิ่นของชาวไทยใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันดี สันติวุฒิมณี. (2545). *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

7.2.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

7.2.4.1 หนังสือออนไลน์ (online / e-Book)

ชื่อผู้แต่ง. \ (ปีที่พิมพ์). \ ชื่อเรื่อง. \ (พิมพ์ครั้งที่). \ สถานที่พิมพ์: \ สำนักพิมพ์. \ สืบค้นจาก \ แหล่งข้อมูลหรือ URL

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Date of publication). \ Title of book. \ (Edition). City, State or Country of publication: Publisher. Retrieved from URL

ตัวอย่าง

สรรัชต์ ห่อไพศาล. (2552). *นวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสหัสวรรษใหม่ : กรณีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web-Based Instruction: WBI)*. กรุงเทพฯ: ยินดี.
สืบค้นจาก <http://ftp.spu.ac.th>.

Humm, M. (1997). *Feminism and film*. [Kindle DX version]. Retrieved from
<http://www.netlibrary.com>.

7.2.4.2 บทความจากวารสารออนไลน์ (online / e-journal)

ชื่อ-สกุลผู้เขียน. \ (ปี). \ ชื่อบทความ. \ ชื่อวารสาร. \ ปีที่(ฉบับที่), \ หน้าที่ปรากฏบทความ. สืบค้นจาก \
แหล่งข้อมูลหรือ URL

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Date of publication). \ Title of article. \ Title of Journal
volume(number), pages. \ Retrieved from....source or URL....

ตัวอย่าง

Kenneth, I. A. (2000). A Buddhist response to the nature of human rights. *Journal of Buddhist Ethics*. 8(3), 13-15. Retrieved from <http://www.cac.psu.edu>.

Webb, S.L. (1998). Dealing with sexual harassment. *Small Business Reports*. 17(5), 11-14.
Retrieved from BRS, File: ABI/INFORM Item: 00591201.

7.2.4.3 สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ประเภท Press Release รายงาน

ประจำปี ไฟล์ประเภท PowerPoint Blog post Online Video Audio Podcast เป็นต้น

ชื่อผู้เขียน.\(ปี เดือน วันที่).\ชื่อเนื้อหา.\ [รูปแบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์]. \สืบค้นจาก \แหล่งข้อมูลหรือ
URL

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Year Month Date). \ Title. \ [Format]. Retrieved from....source
or URL....

ตัวอย่าง

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2550). *แรงงานต่างด้าวในภาคเหนือ*. [บล็อก]. สืบค้นจาก <http://www.Bot.or.th>.

Beckenbach, F. and Daskalakis, M. (2009). *Invention and innovation as creative problem solving activities: A contribution to evolutionary microeconomics*. [Press release]. Retrieved from <http://www.wiwi.uni-augsburg.com>

7.2.4.4 การอ้างอิงบทสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์. \\\ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์. \\\สังกัดของผู้ให้สัมภาษณ์. \\\วันเดือนปี ที่ให้สัมภาษณ์.

Name of interviewee – last name. Initials(s), (Date Month Year of interviewing).

ตัวอย่าง

ยุพิน เข้มมุขต์. ศาสตราจารย์. ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สัมภาษณ์วันที่ 19 มกราคม 2562.

Yupin Khemmuk. Director of the Institute of Art and Culture. Personal Interview on 19 January 2019.

6. การส่งบทความ

1. ผู้ส่งบทความจะต้องจัดพิมพ์บทความด้วยโปรแกรม Microsoft Word ตามแบบฟอร์มที่วารสาร “ช่วงฉายา” กำหนด จำนวน 1 ชุด พร้อมแนบใบสมัครขอส่งบทความ เพื่อจะลงตีพิมพ์ในวารสาร “ช่วงฉายา” จำนวน 1 ชุด

2. ผู้ส่งบทความจะต้องลงทะเบียนสมัครเป็นสมาชิวารสาร “ช่วงฉายา” เพื่อส่งบทความลงตีพิมพ์ในระบบ Thaijo โดยเข้าไปที่วารสาร “ช่วงฉายา” และทำตามขั้นตอนที่ระบุ ตลอดจนจัดส่งเอกสารในข้อที่ 1 ผ่านทางระบบ Thaijo

3. การจัดส่งบทความให้ส่งผ่านระบบวารสารออนไลน์ (Thaijo) หากมีข้อสงสัยในการสมัครหรือจัดส่งบทความ ติดต่อสอบถามได้ที่ คุณปนัดดา โศคนุช โทรศัพท์ 098 - 7477462